

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Maahanmuuttajien kouluttautumisen edistäminen vanhempien tukemisen kautta

Ongelmana ensimmäisen ja toisen asteen opintojen nivelvaihe

Niklas Ekebon & Henri Salenius

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

11 / 2016

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijät Niklas Ekebon & Henri Salenius	Sivumäärä 43 ja 2 liitesivua
Työn nimi Maahanmuuttajien kouluttautumisen edistäminen vanhempien tukemisen kautta – Ongelmana ensimmäisen ja toisen asteen opintojen nivelvaihe	
Ohjaava opettaja Ruut Kaukinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja	
Tiivistelmä <p>Kouluissa tehtävässä maahanmuuttotyössä on aiemmin keskitytty pääosin nuorten tukemiseen ja hyvinvointiin. Suomessa ja etenkin pääkaupunkiseudulla on tarve myös maahanmuuttajavanhempia koskeville työmuodoille. Moniin maahanmuuttajanuorten koulutukseen liittyviin ongelmiin on mahdollista löytää apukeinoja heidän vanhempiensa ymmärryksen lisäämisen ja tukemisen kautta.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena on tukea maahanmuuttajanuorten jatkokouluttautumista lisäämällä maahanmuuttajavanhempien ymmärrystä ja tietoisuutta koulutusasioista sekä panostaa nuorten ja vanhempien välisen yhteisymmärryksen parantamiseen.</p> <p>Opinnäytetyö pohjautuu kesällä 2016 Helsingin kaupungin Nuorisoasiainkeskuksen ja ME-säätiön järjestämään suunnittelukilpailuun, jossa etsittiin ideoita parantamaan maahanmuuttajien koulutusmahdollisuuksia vanhempien tukemisen kautta. Kilpailussa käytimme brainstorming – menetelmää sekä asiantuntijasparraajien neuvoja löytääksemme parhaan mahdollisen tavan toteuttaa suunniteltua ja opinnäytetyössä esiteltyä palvelumallia.</p> <p>Opinnäytetyö on rakennettu idea edellä. Työlle keksittiin ensin aihe ja tavoite, jonka jälkeen alettiin kokoamaan lähdemateriaalia sen tueksi. Opinnäytetyötä on osittain työstetty kokeilemalla kehittämisen keinoin. Kehitetty palvelumalli on työn keskiössä ja kaikki teoretieto on kerätty tukemaan sitä.</p> <p>Opinnäytetyössä esitelty palvelumalli on tarkoitus toteuttaa projektiluontoisesti ja sitä varten on suunniteltu perustettavaksi yhdistys. Mallin toimivuutta ei ole vielä arvioitu käytännössä, mutta sille on palautteen ja selvitysten perusteella selkeä tarve</p>	
Asiasanat kouluttautuminen, maahanmuuttajatyö, opinto-ohjaus, palvelumuotoilu	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Civic Activities and Youth Work

ABSTRACT

Authors Niklas Ekebom & Henri Salenius	Number of Pages 43 + 2 attachments
Title Advancing young immigrants' education through supporting their parents – Problems of the first and the second degrees' transition phase	
Supervisor Ruut Kaukinen	
Subscriber and/or Mentor	
Abstract <p>School immigration work has formerly been focusing on mainly supporting young and their welfare. The need has arisen for work methods applying for parents. For many of the problems concerning young immigrants can be found a solution by increasing their parents understanding and support.</p> <p>The goal of this thesis is to support young immigrants' further education by increasing their parents understanding and knowledge about educational issues and by investing on a mutual understanding between young and their parents.</p> <p>This thesis is based on a design competition held by Helsinki Youth Department and ME Foundation in the summer of 2016. The competition sought ideas to improve educational opportunities for immigrants through the support of parents. In the competition we used a brainstorming method and got advices from the experts who were sparring us for the competition. The purpose was to find the best way possible to produce service model planned by us.</p> <p>Thesis is built on our idea. First we came up with the subject and the goal and after that we started assembling the source material to their support. The end result of this thesis has been partly achieved by developing with trying. At the heart of our work is the service model. All the theoretical knowledge has been gathered to support it.</p> <p>Service model presented in the thesis is aimed to be implemented in practice on a project and has been designed for the establishment of an association. The functionality of the model has not yet been evaluated in practice but the need for it is clear on the basis of feedback and reports.</p>	
Keywords guidance for immigrants, educating oneself, educational counselling, service design	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 SUUNNITTELUKILPAILUSTA OPINNÄYTETYÖHÖN	7
2.1 Kilpailuun valmistautuminen	7
2.2 Kilpailuun osallistuminen	8
2.3 Kehitystyö kilpailun finaalia varten	9
2.4 Kilpailun jälkeen	10
3 MAAHANMUUTTAJIEN ASEMA KOULUJÄRJESTELMÄSSÄ	11
3.1 Oppivelvollisuus	13
3.2 Yhdenvertaisuus	14
4 MAAHANMUUTTAJANUORTEN KOHTAAMAT HAASTEET KOULUSSA	14
4.1 Heikko kielitaito ja erityistarpeet	15
4.2 Vaikeudet sosiaalisessa integraatiossa	16
5 KULTTUURI, KASVUYMPÄRISTÖ JA YHTEISTYÖN EDISTÄMINEN	17
5.1 Vanhempien ja koulun välisen yhteistyön haasteet	17
5.2 Vanhempien suhtautuminen opiskeluun	19
5.3 Vanhempien epärealistiset odotukset	20
5.4 Kulttuurisidonnaiset kasvatustyylit	21
5.5 Vieras koulukulttuuri	22
5.6 Eri sukupolvien eriävät mahdollisuudet	23
5.7 Mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumattomuus	24
6 PALVELUSUUNNITELMA	25
6.1 Työskentely kouluilla	27
6.2 Vanhempainillat koulun ulkopuolella	29
6.3 Maahanmuuttajavanhempiin kohdistettu etsivä työ	30
6.4 Opinnollistaminen ja oppilaitosyhteistyö	32
7 PALVELUN TUOTTEISTAMINEN	33
7.1 Palvelumallin arviointi	35
7.2 Toiminnan dokumentointi ja mittarit	35
8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	36
LÄHTEET	40
LIITTEET	44

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössä lähdemme tarkastelemaan jo olemassa olevaa tietoa maahanmuuttajanuorten opiskelusta sekä peruskoulun ja toisen asteen opintojen nivelvaiheen ongelmista. Aihevalintaamme vaikutti kiinnostuksemme maahanmuuttajanuorten opiskelun edistämiseen ja opiskelun esteiden ennakointiin. Tarkastelun edetessä olemme luoneet palvelumallin maahanmuuttajanuorten opiskelumahdollisuuksien edistämiseksi. Osana työtä pyrimme vahvistamaan maahanmuuttajavanhempien kykyä ymmärtää ja tukea nuoriansa koulutuspoluilla ja työelämään hakeutumisessa. Pureudumme varsinkin ensimmäisen ja toisen koulutusasteen nivelvaiheeseen ja sen aiheuttamiin ongelmiin. Maahanmuuttajanuorten koulutuksen jatkuminen peruskoulun jälkeen on integroitumisen kannalta erittäin tärkeää. Näkemyksemme on, että kiristyvien työmarkkinoiden vuoksi opiskelijan siirtyminen työelämään on hankalampaa kuin aiemmin. Ilman jatkokoulutusta maahanmuuttajanuorten mahdollisuudet työllistyä ovat huonot verrattuna jatkokoulutuksen saaneisiin nuoriin. Maahanmuuttajanuorten jääminen opintojen ja työelämän ulkopuolelle muodostaa ongelman koko yhteiskunnalle sekä yksilölle itselleen, ja aiheuttaa syrjäytymisriskin.

Kipinä nyt luodulle palvelumallille syttyi jo tekijöiden ensimmäisenä opintovuotena syksyllä 2014. Jo opintojen alussa halusimme vaikuttaa konkreettisella tavalla omalla alallamme tehtävään työhön. Mahdollisuus tähän tuli kesällä 2016, jolloin opinnäytetyön valmistelu käynnistyi osallistumalla Maahanmuuttajanuorten Helsinki -hankkeeseen kuuluvaan ideakilpailuun. Kilpailun järjestäjinä olivat Helsingin kaupungin Nuorisoasiainkeskus sekä ME-säätiö. Kilpailussa haettiin ideoita kahdessa kategoriassa: maahanmuuttajavanhempien koulutus- ja työelämätuntemuksen vahvistaminen sekä maahanmuuttajavanhempien päihdetietoisuuden lisääminen ja kyky käsitellä mielenterveysongelmia perheen sisällä. Hankkeen tavoitteena on löytää keinoja maahanmuuttajanuorten aseman parantamiseen palvelumuotoilun ja -kokeilujen kautta. Sen tarkoituksena on löytää malleja, jotka ovat vaikuttavia, mitattavia ja pitkäaikaisia. (ME-säätiö 2016.) Koimme, että ideamme edustaa näitä arvoja erittäin hyvin ja päätimme ilmoittautua kilpailuun.

Kilpailuun valittiin parhaat ideat hakuvideoiden perusteella. Valitut tiimit pääsivät työstämään ajatustaan eteenpäin työpajapäivien aikana. Työpajatyöskentelyssä osallistujien toivottiin esittävän kaikki mahdolliset mieleen tulevat ideat. Lisäksi työpajoissa oli mukana sparraajia, joiden neuvojen ja ajatusten avulla veimme työtämme edelleen eteenpäin kohti lopullista tuotosta. Työpajapäivien myötä muokkautuneiden palvelumalliehdotusten perusteella kilpailun parhaat tiimit, joihin lukeuduimme, valittiin finaaliin. Emme lopulta voittaneet kilpailua, mutta olimme parhaita omassa kategoriassamme ja saimme rohkaisevaa palautetta palvelumallin toteutusta silmällä pitäen.

Kilpailun päättymisen jälkeen jatkojalostimme työtämme eteenpäin ja lähdimme työstämään sen pohjalta opinnäytetyötä. Kilpailun aikana saimme hyvän tietoperustan sekä ehdotuksia sellaisesta lähdekirjallisuudesta, jota olemme hyödyntäneet työssämme. Työ on luotu parityöskentelynä, jossa molemmilla tekijöillä on ollut yhtäläinen rooli lähdemateriaalin läpikäynnissä sekä kirjoitustyössä. Koko työskentelyn ajan fokus on ollut maahanmuuttajanuorten opiskelumahdollisuuksia edistävän palvelumallin toteutumisessa käytännössä opinnäytetyövaiheen jälkeen.

Opinnäytteessä tavoitteenamme on löytää vastaus siihen, minkälaisella palvelulla olisi mahdollista tukea maahanmuuttajanuorten jatkokouluttautumista keskittymällä etenkin maahanmuuttajavanhempien tietoisuuden lisäämiseen sekä nuorten ja vanhempien välisen yhteisymmärryksen parantamiseen. Ratkaisuehdotelmassamme on otettu huomioon koulunkäyntiin ja arvosanoihin vaikuttavia tekijöitä, palvelumallin toteuttamiskelpoisuus sekä julkisen rahoituksen edellyttämä kustannustehokkuus. Tässä opinnäytetyössä esiteltävä ratkaisu palvelumallista on kehitetty vastaamaan tilastojen todentamaan tarpeeseen. Motivaatio palvelumallin kehittämiseen on peräisin kehittäjien arvojen sekä alaan kohdistuvan mielenkiinnon yhdistämisestä. Työn taustalla on ollut ajatus omasta yhdistyksestä ja julkisrahoitteisesta projektista.

Työssä paneudumme maahanmuuttajien koulunkäynnin ongelmiin ja esittelemme teoretietoa sekä keinoja, joiden avulla olemme kehitelleet palvelumallin, jonka tarkoituksena on vähentää maahanmuuttajataustaisten koulupudokkaiden määrää. Tarkastelemme työssämme palvelumalliin kohdistuvia vaatimuksia ja edellytyksiä ja sitä,

miten mallimme voi näihin vastata. Kuvaamme palvelumuotoilun prosessia ja lopputulosta, joka on mahdollista toteuttaa käytännössä.

Nivelvaiheen ongelmat kuten koulupudokkuus ovat kehitetyn mallin keskiössä. Kohderyhmän kohtaamien nivelvaiheeseen liittyvien haasteiden nähdään tässä opinnäytetyössä esiteltävän teoratiedon mukaan johtuvan moninaisista haasteista mahdollisesti koko peruskoulun ajalta. Maahanmuuttajanuorten opiskeluun liittyvää haasteellisuuden moninaisuutta sekä vaikutuksia käsitellään tarkemmin tämän työn tietope- rustaa rakentavissa luvuissa. Palvelun kohderyhmäksi ovat valikoituneet nivelvai- heen kohtaavat nuoret sekä heidän vanhempansa, koska toiminnan tarkoituksena on ehkäistä koulupudokkuutta. Tilanteen ymmärtämiseksi ja ongelman realistisen tar- kastelun vuoksi maahanmuuttajien opiskeluun liittyviin ongelmiin on perehdytty mah- dollisimman laajasti ottaen huomioon todennäköisesti merkittävimmät haasteet koko peruskoulun ja nivelvaiheen väliseltä ajalta.

2 SUUNNITTELUKILPAILUSTA OPINNÄYTETYÖHÖN

Alkuperäinen idea palvelumallin kehittämiseksi syntyi Helsingin kaupungin Nuori- soasiainkeskuksen järjestämän Maahanmuuttajanuorten Helsinki – hankkeen suun- nittelukilpailun aikana. Palvelumallimme muotoutui itsenäisen työskentelyn ja työpa- jatyöskentelyn sekä asiantuntijakonsultointien myötä lopulliseen muotoonsa. Kilpai- lussa etenimme finaaliin asti, jossa saimme hyvää ja rohkaisevaa palautetta mallis- tamme. Kilpailun päättymisen jälkeen jalostimme palvelumalliamme nojaten olemas- sa olevaan teoratietoon ja tutkimukseen sekä asiantuntijahaastatteluihin. Tässä työssä esiteltävä palvelusuunnitelma on kilpailun jälkeisen jalostamisen lopputulos.

2.1 Kilpailuun valmistautuminen

Syvempi tutustuminen kehitetyn palvelun kohderyhmään sekä kohderyhmän koh- taamien ongelmien kartoittaminen on ensimmäinen osa palvelua varten tehdystä ke-

hitystyöstä. Koottu kirjallisuuskatsaus ja tässä opinnäytetyössä esitetty teorian tieto sekä tilastot ovat toimineet kaiken suunnittelun kivijalkana

Tilastojen sekä olemassa olevan teorian tiedon pohjalta alkanut kehitystyö käynnistettiin käyttämällä brainstorming -menetelmää. Prosessi aloitettiin kirjoittamalla kaikki ajatukset uudelta palvelusta paperille, minkä jälkeen kirjoitettuja ajatuksia alettiin karsia lainsäädäntöön sekä jo olemassa oleviin palveluihin nojaten. Jäljelle jääneet ideat toimivat rakennusaineina alkavalle kehitystyölle. Syntyneitä ideoita koottiin erilaisiksi kokonaisuuksiksi, joista karsittiin monimutkaisimmat sekä todennäköisesti toteutuksen kannalta raskaimmat ideat. Jäljelle jääneitä ideoita tutkittiin ennalta kerätyn teorian tiedon valossa, minkä lopputuloksena saatiin hahmotelma mallista, jota alettaisiin kehittämään. Kehitystyön tavoitteena on ollut kehittää täysin uudenlainen kustannustehokas sekä vaikuttava innovaatio.

2.2 Kilpailuun osallistuminen ja työpajat

Suunnittelukilpailuun osallistuttiin lähettämällä video, jossa kerrottiin lyhyt kuvaus suunnitellusta palvelusta. Lähetettyjen videoiden perusteella kilpailun järjestäjät valitsivat kymmenen mielestään parasta palvelusuunnitelmaa kilpailun seuraaviin vaiheisiin. Kilpailussa jatkaneet osapuolet osallistuivat karsinnan jälkeen kahteen työpajapäivään, joissa osallistujilla oli mahdollisuus konsultoida monipuolisesti nuoriso-, koulu- sekä kolmannen sektorin ammattilaisia. Työpajoissa tapahtunut kehittäminen toteutettiin hyödyntämällä Business Model Canvas- mallia (liite 1), jonka avulla palvelun eri osa-alueita pyrittiin hahmottamaan ja kehittämään. Paikalla olleilta palvelumuotoilun ammattilaisilta saadun kritiikin ja neuvonnan hyödyntäminen oli kriittisin osa työpajoissa tapahtunutta työskentelyä. Työpajoihin osallistuneet Palmu Oy:n asiantuntijat sekä Ajatushautomo Oy:n toimitusjohtaja Juha Leppänen edesauttoivat suunnitelman kehittämistä antamallaan kritiikillä ja tuoreilla näkökulmilla. Työpajojen aikana saatu sparraus johti jatkuvuuskeskeiseen palvelun kehittämiseen, minkä tuloksena oppilaitosyhteistyöstä muotoutui yksi lopullisen palvelumallin kolmesta osa-alueesta.

Opinnäytetyön tietoperusta on kerätty palvelumallin kehitystyön aikana ja suuri osa esiteltävästä teorialiedosta on kerätty suunnittelukilpailun aikana sekä suunniteltaessa alkuperäistä ideaa, jolla kilpaluun osallistuttiin. Työssä hyödynnetyt tilastotiedot ja lainsäädäntö sekä niiden lähteet ovat esitetty tämän opinnäytteen laatijoille kilpailua varten järjestetyissä työpajoissa. Työpajoihin osallistuneet sparraajat auttoivat suunnittelutyön lisäksi antamalla neuvoja hyödynnettävien teosten sekä artikkeleiden suhteen.

Työpajapäivien jälkeen jokaisen osallistujan palvelumuotoilun tuotokset esiteltiin tuomaristolle, joka valitsi kymmenestä osallistujasta viisi finalistia. Tuomaristoon kuului ennalta valittujen ammattilaisten lisäksi kaksi kohderyhmän edustajaa. Palvelumallin esittelyn jälkeen kohderyhmän edustajat sekä tuomaristo esittivät kysymyksiä ja kritiikkiä, minkä avulla mallin kehittämistä tulisi tuomariston mielestä jatkaa. Kohderyhmän esittämien näkökulmien sekä antaman palautteen pohjalta palvelun sisältämän toiminnan kehitys keskittyi vanhempia osallistaviin toimintamuotoihin.

2.3 Kehitystyö kilpailun finaalia varten

Kilpailun viimeiselle kierrokselle valmistauduttaessa palvelumallia kehitettiin haastatteleamalla maahanmuuttajavanhempia, sosiaalityöntekijöitä sekä peruskoulun opettajia ja ylempien asteiden lehtoreita. Kehittämisessä huomioitiin erityisesti lastensuojelun perhetyön palaverissa tehdyt haastattelut, joihin toinen opinnäytetyöntekijä osallistui osana työtehtäviään. Palaveriin osallistuivat Espoon kaupungin Leppävaaran lastensuojelun sosiaalityöntekijä Heta-Maaria Ihatsu, Syyriasta Suomeen muuttanut Bahira Abdel Rahman, edustaja Abdel Rahmanin lasten koulusta sekä perheelle osoitettu perhetyöntekijä Henri Salenius. Palaverissa kävi ilmi, että koulun ja kodin välinen kommunikointi ei toimi lainkaan, eikä äiti osaa tukea lapsiaan koulunkäynnissä. Abdel Rahman toi esiin huolensa olemattomasta yhteydenpidosta koulun kanssa sekä huolen lasten luvattomien poissaolojen suhteen. Palaverissa todettiin, että ongelman ratkaisemiseksi on ehdotonta, että koulun ja äidin yhteydenpito kehittyisi aktiivisemmaksi. (Ihatsu & Abdel Rahman, haastattelu, 2.9.2016.)

Bahira Abdel Rahmanin osalta haastattelu käytiin tulkin avustuksella kuten haastattelua edeltänyt palaverikin. Palaverissa päätettiin, että perhetyöntekijä toimisi poikkeuksellisesti äidin sekä lasten tukena kouluun liittyvissä asioissa sekä edesauttaisi yhteydenpitoa perheen ja koulun välillä. Palaverissa koulun edustaja, lasten äiti sekä sosiaalityöntekijä Ihatsu vahvistivat koulun ja maahanmuuttajavanhempien välistä yhteistyötä tukevan palvelun tarpeellisuuden (Ihatsu, H & Abdel Rahman, B haastattelu, 2.9.2016). Haastattelulla ei pyritty saamaan työkaluja palvelumallin kehittämiseen, tarkoituksena oli saada palautetta palvelun tarpeellisuudesta.

Kehittämistyöhön haettiin apua myös myös suunnittelukilpailun sekä osallistujien ammatillisten suhteiden ulkopuolelta. Palvelumallin kehitystyötä varten konsultoimme Susanna Kalavaista. Konsultaatiolla pyrittiin kehittämään palvelumallia rahoittajien näkökulmasta. Kalavainen on työskennellyt Raha-automaattiyhdistyksessä sekä toiminut Diakonissalaitoksen projektivastaavana. Tällä hetkellä Kalavainen toimii konsulttina. Mallin kehittäminen tapahtui Kalavaisen kotona. Tapaamisessa keskityttiin niihin seikkoihin joita mahdolliset rahoittajat tulisivat painottamaan kohdevalinnoissaan. Tapaamisessa kehitettiin palvelumallin potentiaalia tulevien rahoittajien näkökulmasta. Kasvanut potentiaali konkretisoituu mallin kehityksenä kohti helposti monistettavaa palvelukokonaisuutta, jatkuvuutena oppilaitosyhteistyön kautta sekä pyrkimyksenä mahdollisimman laajaan vaikuttavuuteen. (Kalavainen, haastattelu 4.9.2016.)

Mallin kehittämisen aikana saatu palaute työpajoihin osallistuneilta asiantuntijoilta sekä kehitetyn palvelun kohderyhmältä kerätty tieto ja palautteet ovat ohjanneet kehitystyötä, jonka lopputuloksena malli eteni kilpailun viimeiseen osioon asti. Viiden parhaimman palvelusuunnitelman joukkoon sijoittuminen vahvisti käsitystä palvelumallin toteuttamiskelpoisuudesta.

2.4 Kilpailun jälkeen

Kilpailun jälkeen palvelumallin tueksi kerättiin lisää teoreettista tietoa, joka esitellään kootusti tämän opinnäytetyön tietoperustana. Työssä on hyödynnetty lähdekirjalli-

suutta, jotka käsittelevät maahanmuuttajien yleisiä ongelmia koulussa sekä muiden opintojen suhteen. Opinnäyte on tuotettu parityönä. Työn tuottaminen aloitettiin työnjaolla, mikä on alkanut teoriaosuuksien jakamisesta vastuualueisiin. Jaon jälkeen teoriatieto on tuotettu itsenäisesti, minkä jälkeen tuotokset on sovitettu yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Työ toteutettiin parityöskentelynä, koska tässä työssä esiteltävä palvelusuunnitelma on kehitetty molempien opinnäytteen laatijoiden toimesta. Kilpailuun sekä sen työn eri vaiheisiin osallistumisen ansiosta osapuolien työskentelytavat sekä näkemykset eri kokonaisuuksien tuottamisesta olivat yhteneviä koko prosessin ajan. Aiemman yhteistyön vuoksi opinnäytetyön laatiminen toteutui ilman parityöskentelystä johtuvia haasteita. Prosessikuvaus kilpailuun osallistumisesta ja sen tulosten etenemisestä opinnäytetyöksi löytyy myös kuvion (liite 2) muodossa.

Tämän opinnäytetyön sisällön tuottaminen on alkanut suunnittelukilpailun aikana ja sen tueksi on kerätty olemassa olevaa teoriatietoa. Tarvittavan teoriatiedon löydyttyä, se kirjoitettiin palvelumalliosion kanssa yhteneväiseksi kokonaisuudeksi. Palvelusuunnitelma sovitettiin työhön yhteisenä toteutuksena, kuten mallin luominen ja kehittäminen suunnittelukilpailun aikana.

Opinnäytettä seuraava vaihe on palvelusuunnitelman vieminen käytännön toteutuksen tasolle. Toteutus tuotetaan yhdistystoimintana, mille pyritään saamaan ulkopuolinen rahoittajataho.

3 MAAHANMUUTTAJIEN ASEMA KOULUJÄRJESTELMÄSSÄ

Suomessa lukiossa opiskelee noin 2000 maahanmuuttajanuorta. Vastaava luku ammatillisessa koulutuksessa vuonna 2008 oli noin 13 000. Lukujen suurta eroa selittää ainakin osaltaan suomen kieli ja sen taitaminen tai taitamattomuus. Lukio-opiskelu edellyttää hyvää suomen kielen osaamista, kun taas ammatillisissa opinnoissa kielellisesti heikompikin oppilas pärjää. Maahanmuuttajille järjestetään myös ammatillisiin opintoihin valmistavaa koulutusta. Koulutusta on järjestetty vuodesta 1999 lähtien. Oman ongelmansa maahanmuuttajien koulutukseen asettaa luku- ja kirjoitustaidottomuus, jota esiintyy jonkin verran. (Opetushallitus 2011a.)

Maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on kantaväestöä selkeästi suurempi riski jäädä opintojen ja työelämän ulkopuolelle. (Korhonen & Puukari 2013, 224–225.) Opintojen ja työelämän ulkopuolella olevien vieraskielisten osuus on jopa nelinkertainen kyseiseen kantaväestöön suhteutettuna (Mattila 2014, 2).

Maahanmuuttajaopiskelijoiden kasvanut määrä näkyy jo selvästi joidenkin kaupunkien oppilaitoksissa. Parhaimmillaan maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita on jopa yli 30 prosenttia koulujen oppilasmäärästä (Korhonen & Puukari 2013, 224). Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat hakeutuvat yliopistoa useammin ammattikorkeakouluihin. Syksyllä 2015 opiskelupaikan ammattikorkeakoulussa vastaanottaneista 7 prosenttia oli ulkomaalaistaustaisia, kun taas yliopistossa aloittaneiden vastaava luku oli noin 2 prosenttia. Noin 85 prosenttia opiskelijoista hakeutuivat ensisijaisesti ammattikorkeakouluun vuoden 2015 kevään yhteishaussa. (Opetushallitus 2015.)

Näkemyksemme mukaan maahanmuuttajataustaisten oppilaiden koulupudokkuus ja siihen liittyvät haasteet ovat luoneet tarpeen uudentalaiselle palvelulle. Maahanmuuttajanuorten muuta väestöä vähäisempi kouluttautuminen sekä korkea työttömyysaste luovat uudelle palvelulle yksilöllisen, yhteisöllisen sekä yhteiskunnallisen tarpeen.

Kantaväestöä heikomman kouluttautumisen taustalla vaikuttaa monet tekijät, jotka hankaloittavat maahanmuuttajien integroitumista suomalaiseen koulujärjestelmään heti ensimmäisestä vuosiluokasta lähtien. Mahdollisesti kantaväestöä heikompi kieli-taito, syrjintä, oppimisvaikeudet sekä monet muut tekijät vähentävät nuoren vaihtoehtoja jatkokoulutuksen suhteen. Maahanmuuttajanuorten prosentuaalisesti suurempi edustus erityisopetuksessa sekä kokemukset kiusatuksi tulemisesta tai kiusaajana olemisesta korreloivat heikomman koulumenestyksen kanssa suhteessa kantaväestöön. (Nissilä 2016; Aunio, Karvinen, Kyttälä & Sinkkonen 2011.)

Maahanmuuttajanuorten riski jäädä jatkokoulutuksen ulkopuolelle on noin kaksinkertainen verrattuna suomea äidinkielenään puhuvaan väestöön (Opetushallitus 2016). Jatkokoulutuksen ulkopuolelle jääminen johtuu useimmiten siitä, että nuori ei pääse haluamaansa koulutukseen tai jättää kokonaan hakematta. Myös opintonsa keskeyttäneiden määrä on suuri suhteessa kantaväestöön. Lukuvuonna 2008–2009 keskiarvo lukion keskeyttäneiden vieraskielisten oppilaiden osuudesta verrattuna kaikkiin

lukion aloittaneisiin opiskelijoihin oli 14,3 prosenttia. Samana vuonna ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden osuus oli keskiarvolta 40,1 prosenttia kaikista aloittaneista. (Myrskylä & Pyykkönen 2014, 35.)

Opintopolulla eteneminen on erityisen haastavaa nuorilla, jotka saapuvat maahan oppivelvollisuusiän loppuvaiheessa tai vasta sen jälkeen. Heillä on riski jäädä perusopetuksen ja aikuisten kotoutumiskoulutuksen väliin vailla selkeää opintosuunnitelmaa. Tutkimusten mukaan maahanmuuttajataustaiset tytöt ja naiset jäävät miehiä herkemmin opintojen ulkopuolelle. Toisen sukupolven 15–34-vuotiaat maahanmuuttajataustaiset jäävät puolet useammin peruskoulun jälkeen ilman työ- tai opiskelupaikkaa kuin kantaväestö. Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden keskeytykset peruskoulun jälkeisissä opinnoissa ovat hyvin yleisiä. (Laitinen, Jukarainen & Boberg 2016, 38, 44–45.)

3.1 Oppivelvollisuus

Oppivelvollisuus koskettaa kaikkia Suomessa vakinaisesti asuvia 7-17 vuoden ikäisiä henkilöitä. Lapsi on oppivelvollinen täyttäessään 7 vuotta. Oppivelvollisuus päättyy, kun oppimäärä on suoritettu tai kun sen alkamisesta on kulunut 10 vuotta. Maahanmuuttajalapset -ja nuoret pyritään sijoittamaan heidän tietojaan ja taitojaan vastaavalle luokalle. Ikä huomioidaan sijoittamisessa. (Opetushallitus 2011, 7-8.)

Suomessa asuvilla ulkomaalaisilla on perustuslaissa (731/1999) säädetty samat perusoikeudet kuin Suomen kansalaisillakin. Perustuslain pykälä 6 sanoo kaikkien ihmisten olevan yhdenvertaisia lain edessä. Suomen lain mukaan kaikilla on myös oikeus ylläpitää omaa kulttuuria ja kieltä. Maksuton perusopetus kuuluu myös jokaisen oikeuksiin. Vuonna 1999 astui voimaan laki koskien maahanmuuttajien kotouttamista. Kotouttamislaki (493/1999) pitää sisällään tavoitteet ja toimenpiteet maahanmuuttajien tarvitseman tietotaidon hankkimiseksi. Lakia on uudistettu osin vuonna 2004 (HE 280/2004), koskien turvapaikanhakijoita ja isompi kokonaisuudistus astui voimaan vuonna 2006 (280/2006). Uudistusten myötä lain perusperiaatteet ovat pysyneet samoina, mutta toimia on pyritty tehostamaan sekä nopeuttamaan maahanmuuttajien kotoutumista.

3.2 Yhdenvertaisuus

Suomessa koulutukseen sovelletaan yhdenvertaisuuslakia. Lain tarkoituksena on ehkäistä syrjintää ja edistää yhdenvertaisuutta. Lain perusteella kaikilla oppilaitoksilla on velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjimistä alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, kielen, vakaumuksen eikä minkään muun henkilökohtaisen syyn perusteella. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 1§, 6§, 8§.)

Maahanmuuttajien kouluttaminen ja integroiminen suomalaiseen yhteiskuntaan on ensisijaisen tärkeää. Koulutuksen tavoitteena on maahanmuuttajille valmiudet elää ja toimia yhteiskunnassa tasavertaisina toimijoina. Perimmäinen tarkoitus on, että maahanmuuttajalla olisi samat valmiudet elämään Suomessa kuin suomalaisilla. Näihin seikkoihin on kiinnitetty erityistä huomiota Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2011–2016, johon on kirjattu erikseen kohta maahanmuuttajille ja monikulttuurisuudelle. (Opetus – ja Kulttuuriministeriö 2012, 15–17.)

Maahanmuuttajaopiskelijoiden opetuksella tulisi pyrkiä tukemaan oppilaiden kasvua täysipainoisiksi yhteiskunnan jäseniksi niin, että suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön lisäksi oppilas kasvaisi myös oman kieli- ja kulttuuriyhteisön tasapainoiseksi jäseneksi. Päästäksemme tähän oppilaita tulee tukea kaikilla oppimisen osa-alueilla. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa sanotaan, että opetuksessa on otettava huomioon eri oppilaiden lähtökohdat, joita ovat kieli ja kulttuuri, maahanmuuton syy ja maassaoloaika, aiempi oppimishistoria sekä opetus- ja kasvatuserinteet alkuperämaassa. Olisi hyödyllistä myös tietää muita seikkoja oppilaan ja vanhemman kulttuurista, kuten luonnosta, uskonnosta ja elämäntavoista. (Agafonova 2012, 18–19.) Myös yhdenvertaisuuslain (1325/2014) nojalla on perusteltua kehittää uusia toimintamalleja maahanmuuttajaoppilaiden tukemiseksi.

4 MAAHANMUUTTAJANUORTEN KOHTAAMAT HAASTEET KOULUSSA

Suomalaisen peruskoulutuksen tarkoituksena on antaa oppilaalle tarvittavat valmiudet jatkaa opiskelua toisen asteen oppilaitoksessa sekä antaa oppilaalle tarvittavia

tietoja sekä taitoja, jotta tämä kykenisi toimimaan yhteiskunnassa. Maahanmuuttajataustaisten lasten sekä nuorten kohdalla peruskoulun merkitys korostuu monesta syystä eikä toivottuihin tuloksiin päästä yhtä usein kuin kantaväestön kohdalla. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 15.)

Yleisesti peruskoulussa kehitettävät sekä opitut taidot kuten kirjoitus, luku -sekä las-kutaito ovat olennaisia taitoja yhteiskunnassa elämisen sekä jatkokoulutuksen kan-nalta. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden heikommin toteutuva peruskoulutus on monen tekijän summa, mikä realisoituu heikompina arvosanoina peruskoulun aikana sekä kantaväestöä huomattavasti pienemmällä todennäköisyydellä jatkaa opintoja peruskoulun jälkeen toisen opintoasteen parissa. (Kyttälä, Sinkkonen & Ylinampa 2013.)

4.1 Heikko kielitaito ja erityistarpeet

Kantaväestöä heikompaa koulumenestystä selittää suurelta osin heikompi suomen-kielen taito. Suomenkielen osaamisesta johtuvat vaikeudet heijastuvat usein oppimi-sen lisäksi myös oppilaan käytökseen sekä motivaatioon. Nuorten oppilaiden on huomattu turhautuvan opiskeluun, koska opeteltavat asiat vaativat enemmän työtä pelkän kielitaidon vuoksi. (Kyttälä ym. 2013.)

Puutteellisen kielitaidon lisäksi koulunkäynnin motivaatiota saattaa laskea myös syr-jintä ja kiusaamisen kohteeksi joutuminen. Huono kielitaito vaikuttaa myös negatiivi-sesti ongelmien selvittämiseen. Kielellisten ongelmien takia maahanmuuttajaopiskeli-joiden oppimisvaikeudet ovat usein huomattavasti haasteellisempia havaita. Äidinkie-lenään jotakin muuta kuin suomea puhuvat oppilaat eivät välttämättä ymmärrä oppi-misvaikeuksia tutkittaessa erilaisia testikysymyksiä tai he voivat luulla ymmärtävänsä heille esitetyt kysymykset, mikä johtaa herkästi siihen, että testien tulokset vääristy-vät. (Aunio ym. 2011.)

Siirtyminen erityisopetukseen johtuu maahanmuuttajien tapauksissa useimmiten hei-kosta kielitaidosta. Toteutuneet siirrot perusopetuksesta erityisopetukseen usein pe-rustellaan heikolla kielitaidolla ennen kuin lapsen tai nuoren mahdollisia oppimisvai-

keuksia edes tutkitaan. Siirrolla pyritään ylläpitämään oppilaan mahdollisuuksia pysyä aktiivisesti opetuksen mukana ja kehittyä, jotta oppilas ei ehtisi jäädä jälkeen opetuksesta ja muista oppilaista vaikeuksien syitä selvitetessä. Kielitaitonsa vuoksi jokaista maahanmuuttajalasta tai nuorta ei kuitenkaan kyetä siirtämään erityisopetukseen. Yleisopetukseen osallistuvista maahanmuuttajista monen kielitaito on heikompi kuin suomenkielillä oppilailla, mikä näkyy maahanmuuttajien heikompana menestyksenä lukuaineissa kantaväestöön verrattuna. (Aunio ym. 2011.)

4.2 Vaikeudet sosiaalisessa integraatiossa

Yhdenvertaisuuslakiin (1325/2014) perustuen suomalaisissa peruskouluissa pyritään tarjoamaan yhtäläiset mahdollisuudet koulun oppilaille riippumatta heidän kotimaastaan, kulttuuristaan tai etnisestä alkuperästään sekä ehkäistä syrjintää koulun rajojen sisällä. Yhtäläisistä mahdollisuuksista huolimatta heikko kielitaito tai huonot arvosanat voivat olla mahdollisia syrjäytymisen alkutekijöitä. Kielelliset taidot ovat tärkeässä roolissa sosiaalisia suhteita muodostettaessa. Luokkayhteisössä muodostetut ystävyyssuhteet edellyttävät vastavuoroista kanssakäymistä ja vuorovaikuttamista, jotta suhteelle on mahdollista muodostua emotionaalinen ulottuvuus. Ystävyyssuhteet luokkayhteisössä ovat tehokas tapa ehkäistä kiusatuksi tulemistä. Mikäli maahanmuuttajataustainen oppilas ei kykene muodostamaan ystävyyssuhteita heikon kielitaitonsa tai poikkeavin sosiaalisten mallien takia, nousee hänen todennäköisyytensä joutua kiusatuksi. (Soilamo 2006, 36–37.)

Peruskoulussa saavutetut arvosanat ovat yksi merkittävimpiä vaikuttajia jatkokoulutuksen vaihtoehtoihin sekä valintaan, koska suosituimmat opiskelupaikat valitsevat uudet oppilaansa peruskoulun keskiarvon perusteella. Koulumenestys sekä kielitaito voivat myös vaikuttaa lapsen tai nuoren sosiaalisten taitojen kehittymiseen, mikä mahdollisesti vaikuttaa myös nuoren kykyyn saada kavereita ja olla osana oppilaiden muodostamaa ryhmää. (Soilamo 2006, 36–37.)

Luokassa ryhmän ulkopuolelle jääminen tai kiusatuksi tuleminen voi vaikuttaa negatiivisesti nuoren valintoihin tai mahdollisuuksiin jatkokoulutuksen suhteen (Soilamo 2006, 38). Kiusaamisen tai syrjinnän kohteeksi joutuminen voi johtua jo pelkästään

kiusatun erilaisuudesta (Soilamo 2006, 42). On havaittu, että lapsetkin oppivat jo varhain käyttämään erilaisuutta kuten ihonväriä tai ulkomaalaisuutta toisiaan vastaan riitatilanteissa, mikäli ympäristö tai lasten oma yhteisö sen sallii (Immonen-Oikkonen & Leino 2010, 41). Lasten ja nuorten keskuudessa rasismi ja syrjintä toimivat vallankäytön välineenä, jolla yksilö voidaan eristää kokonaisesta ryhmästä riitatilanteen tullessa. Syrjinnän ja rasismin esiintyminen lasten ja nuorten keskuudessa johtaa herkästi syrjityn erkaantumiseen joukosta ja kiusaamisen jatkumiseen. Syrjintä saattaa myös johtaa vastareaktioon ja kiusatusta voi kehittyä kiusaaja. Syrjintä saattaa aiheuttaa nuorella monenlaista häiriökäytöstä, mikä voi heijastua esimerkiksi kiusaamisena tai väkivallan käyttönä. (Agafonova 2012, 31–33.)

5 KULTTUURI, KASVUYMPÄRISTÖ JA YHTEISTYÖN EDISTÄMINEN

Jatkokoulutuksella yleisesti tarkoitetaan peruskoulun jälkeisiä toisen asteen opintoja. Toisen asteen opintoja ovat ammatillinen koulutus sekä lukiokoulutus. Peruskoulun viimeisen vuosiluokan ja toisen asteen ensimmäisen opiskeluvuoden välistä aikaa usein kutsutaan koulutuksen nivelvaiheeksi. Koulutuksen nivelvaihe on nuoren koulunkäynnin sekä tulevaisuuden kannalta erittäin merkittävä ajanjakso. Monissa tapauksissa nivelvaiheeseen liittyy useita ongelmia ja etenkin maahanmuuttajataustaisilla nuorilla tuohon ajanjaksoon ja sitä edeltäneisiin vuosiin liittyy tekijöitä, jotka vähentävät jatkokoulutukseen pääsemisen todennäköisyyttä. (Nissilä 2016.)

Tässä kappaleessa on eritelty maahanmuuttajien vanhempiin sekä perheisiin liittyviä, huomioonotettavia, seikkoja nuorten opiskelun suhteen.

5.1 Vanhempien ja koulun välisen yhteistyön haasteet

Koulun sekä oppilaiden vanhempien välisen yhteistyön kehittäminen ja ylläpito on lapsen koulunkäynnin sujumisen kannalta tärkeää sekä opettajan työn että vanhemmalta tulevan tuen kannalta. Koululla ja kodilla on yhteisenä tavoitteena lapsen koulunkäynnin sujuminen. Vuonna 2004 laaditun peruskoulun opetussuunnitelman mu-

kaan ”koulun on oltava yhteistyössä huoltajan kanssa niin, että he voivat osaltansa tukea lastensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä.” (Liukkonen 2010, 31.)

Koulun ja kodin yhteistyöhön saattaa liittyä moninaisia ongelmia, kun kyseessä on maahanmuuttajataustainen perhe. Vanhempien sekä opettajan välinen yhteistyö usein kärsii laajalti eroavista käsityksistä yhteistyön sekä vanhemman roolin suhteen tarkasteltaessa lapsen koulunkäyntiä (Murillo Pitkänen 2013, 18). Myös kielelliset vaikeudet voivat hankaloittaa yhteistyötä. Huonon kielitaidon takia opettajan viestit eivät välttämättä tavoita vanhempia, mikäli esimerkiksi osa vanhemmalle lähetetystä tiedotteesta jää ymmärtämättä tai lapsi kääntää opettajalta saadun tiedon vanhemmilleen virheellisesti. (Ihatsu, haastattelu, 24.8.2016.)

Maahanmuuttajien suomenkielen taito ei välttämättä aina ole riittävällä tasolla keskusteluun erilaisista asioista. Kyse ei kuitenkaan aina ole välttämättä pelkästään kielitaidon puutteesta vaan myös tietojen puutteesta. Asia, joka on suomalaiselle aivan selkeä, voi olla maahanmuuttajalla täysin vieras. Siksi pelkkä tulkkaus tai kääntäminen ei aina riitä, vaan käsitteet pitää myös opettaa. (Immonen-Oikkonen & Leino 2010, 55.)

Se, että maahanmuuttajataustaiset vanhemmat kokevat voivansa puhua, toivoa, kyseenalaistaa ja kysyä avoimesti ja pelottomasti, on todella tärkeää. Maahanmuuttajavanhemmillä on yhtäläillä annettavaa kouluille kuin kantaväestöön kuuluvilla vanhemmillakin ja siksi koulujen on oltava valmiita kuuntelemaan heitä ja ottamaan vastaan heidän sanansa. (Pollari & Koppinen 2011, 22.) Tiedon välittäminen maahanmuuttajavanhemmille on myös tärkeää, mutta molemminpuolisen ymmärryksen kehittäminen on avainasemassa. Ristiriitojen välttely ei kannata ja on tärkeää, että arvokeskustelujen lähtökohdat ovat kaikilla tiedossa. Koulun ja kodin arvot voivat poiketa toisistaan, mutta lähtökohdat huomataan usein yhteneväisiksi. (Päivärinta & Nissilä 2010, 35.)

5.2 Vanhempien suhtautuminen opiskeluun

Suomessa on normaalia, että lapsi oppii jo varhaisessa vaiheessa tekemään monia asioita itsenäisesti, kun taas monissa yhteisöllisissä kulttuureissa vanhemmat ohjaavat lastensa toimintaa voimakkaasti. Näin lapsille syntyy helposti vahva riippuvuus-suhde vanhempiin. Tämä puolestaan heijastuu koulunkäyntiin, joka Suomessa on jo varhain suhteellisen itsenäistä. Näin ollen lähtökohdat opiskeluun voivat olla maahanmuuttajalapsella ja kantaväestöön kuuluvalla lapsella hyvin erilaiset. (Arvonen, Katva & Nurminen, 2010.)

Useat maahanmuuttajat tulevat Suomeen hyvin perhekeskeisistä yhteiskunnista. Näissä yhteiskunnissa suku ja perhe menevät kaiken edelle, myös koulun ja opiskelun. Suomalaisesta näkökulmasta tätä voi olla vaikea ymmärtää ja se saattaa aiheuttaa ongelmia ja ristiriitoja. Erilaisten tapojen parista tulevien vanhempien voi puolestaan olla vaikea ymmärtää esimerkiksi tasa-arvoa ja itsenäisyyttä korostavaa opetusta. (Säävälä 2011, 59 & 71.)

Lapsen oppimisen kehityksen vaihtelua selittää kotiin ja perheeseen muodostuneet prosessi- ja asenneominaisuudet. Lapsen koulumenestystä ennustavat parhaiten mm. vanhempien koulutusasenteet, koulutukseen liittyvät arvostukset, lapseen kohdistuvat odotukset, kiinnostus lapsen koulunkäyntiin sekä vanhempien tuki ja kannustus. Kotona saatu tuki ja apu läksyjen teossa ovat koulun sekä vanhempien välisen yhteistyön lisäksi merkittävä vaikuttaja lapsen koulumenestykseen. (Peltonen & Ruohotie 1992, 90–91.)

Aiemmin selitetty Murillo Pitkäsen (2013) havainto maahanmuuttajavanhempien suhtautumisesta kouluihin ja opettajiin selittää joissakin tapauksissa osan maahanmuuttajalasten ja -nuorten heikosta koulumenestyksestä. Oppimistulokset ja arvosanat ovat todennäköisesti heikompia, mikäli vanhemmat jättävät kaiken opettamisen ja siihen liittyvän työn koulun sekä lasten opettajien vastuulle. Maahanmuuttajavanhempien kantaväestöä vähäisempi aktiivisuus lasten koulunkäynnin tukemiseksi voi selittyä heidän kotimaassaan vallitsevilla tapa- ja koulukulttuureilla. Kotimaassa koululaitokseen on voinut sisältyä vahvoja hierarkioita sekä autoritäärisiä toimintamalleja.

Myös korkea arvostus opettajia kohtaan voi johtaa siihen, että vanhemmat eivät koe voivansa tuoda opettamiseen minkäänlaista lisäarvoa, mikä voi johtaa myös vanhempien passiivisuuteen ja lapsen kouluarvosanojen heikkenemiseen.

5.3 Vanhempien epärealistiset odotukset

Maahanmuuttajavanhemmat useimmiten arvostavat koulutusta todella paljon, koska monet vanhemmista ovat huolissaan lapsistaan ja haluavat heille paremmat mahdollisuudet menestymiseen kuin, mitä vanhemmilla itsellään oli uuteen maahan muuttaessa (Säävälä 2012, 86). Vanhemmat saattavat pelätä lastensa päätyvän B-luokan kansalaisiksi, mikä voi selittää osan maahanmuuttajanuorten ammatillisten- ja lukio-opintojen keskeytymisistä sekä koulupaikkojen ulkopuolelle jäämisistä. Maahanmuuttajien epärealistiset ja ylioptimistiset käsitykset omista mahdollisuuksistaan jatkokoulutuspaikan suhteen voivat osittain selittyä heidän vanhempiensa alhaisella koulutustasolla tai korkealle asetetuilla vaatimuksilla koulunkäynnin suhteen. Kouluttamattomat vanhemmat eivät välttämättä ymmärrä suomalaisten opiskelupaikkojen vaatimuksia ja todellista työmäärää, mikä voi johtaa siihen, että vanhempien lapsilleen asettamat tavoitteet ovat epärealistisia. Tällöin he tulevat herkästi yliarvioineeksi mahdollisuudet ja samalla aliarvioineeksi koulutuksen haastavuuden. (Agafonova 2012, 33.)

Vanhempien korkeat odotukset sekä vaatimukset koulunkäynnin suhteen saattavat vaikuttaa nuoren koulutusvalintoihin negatiivisin lopputuloksin. Opettajien kokemusten mukaan nuori saattaa elätellä toiveita todella haastavista koulutuspoluista ainoastaan täyttääkseen vanhempien odotukset, mikä voi herkästi johtaa koulupaikan ulkopuolelle jäämiseen tai koulutuksen keskeytymiseen liiallisen haastavuuden tai epämiellyttävyyden vuoksi. Etenkin Afrikkalaistaustaisten vanhempien on koettu asettavan lapsilleen liiallisia vaatimuksia tai odotuksia. Vanhempien luoman henkisen paineen vuoksi maahanmuuttajanuori ei välttämättä pyri haluamaansa koulutukseen. (Jauhiainen & Luostarinen 2004, 79.)

5.4 Kulttuurisidonnaiset kasvatustyyli

Kulttuurien sisällä sekä eri kulttuurien välillä perhedynamiikka sekä kasvatusasenteet voivat vaihdella huomattavasti. Kasvatusasenteet muodostuvat usein vanhempien omien lapsuuden kodin kokemusten, uskontojen sekä yleisten arvojen pohjalta. Lapsen ja vanhempien välinen vuorovaikutus perustuu kodin kasvatusasenteisiin ja edelleen kehittää vanhempien kasvatusasenteita. (Jalovaara 2006, 7.)

Jalovaaran (2006) mukaan vanhempien käyttämät kasvatustyyli ja keinot usein kehittyvät heidän tiedostamien sekä tiedostamattomien kasvatusasenteidensa pohjalta. Käytettäviä keinoja ovat esimerkiksi kannustaminen, rajaaminen, kieltäminen, rankaiseminen, auttaminen, lämpö sekä viha. Jalovaara on esitellyt koulumenestyksen ja vanhempien kasvatustyylien välistä vaikutusta käsittelevässä tutkimuksessaan kasvatustyylien neljä eri luokkaa. Eri tyylien luokat ovat salliva, auktoritatiivinen, laiminlyövä ja autoritaarinen. Koulumenestyksen kannalta huomionarvoisimmat kasvatustyyli ovat auktoritatiivinen sekä autoritaarinen kasvatustyyli. Auktoritatiiviselle kasvatustyyli on ominaista lapsikeskeisyys, lämpö, selkeät rajat ja sitoutuneisuus. Auktoritatiivinen kasvatustyyli on myös usein yhteydessä vanhempien haluun auttaa lastaan koulutehtävissä ja olla tämän tukena. Autoritaariselle kasvatustyyli on ominaisia piirteitä ovat kielteisyys, rajoittava kontrolli sekä aikuiskeskeisyys. Auktoritatiivisen kasvatustyylin on tutkittu olevan yhteydessä keskivertoa parempiin kouluarvosanoihin, kun puolestaan autoritaarinen kasvatustyyli on yhteydessä keskivertoa huonompiin arvosanoihin. (Jalovaara 2006, 6-9.)

Eri kulttuureissa miehen ja naisen roolit sekä isän ja äidin roolit voivat vaihdella suuresti vaikuttaen kasvatusasenteisiin, kodin malleihin ja kasvatustyyliin (Haapasaari & Korhonen 2013). Kulttuureissa, joissa perheen sisällä vallitsee hierarkia, on mahdollista, että lasten kasvattamiseen liitetään herkästi autoritaarisia toimintamalleja (Elo 2012, 29–30). Vanhempien korkea arvostus ja perheen sisäinen hierarkia on länsimaita yleisempää köyhissä maissa, joissa kulttuuriin sekä yleiseen ajatteluun liittyy usein konservatiivisia malleja ja ajatuksia (Haapasari & Korhonen 2013, 32 & 37).

Maahanmuuttajavanhempien kohdalla todennäköisyys toteuttaa jotakin aiemmin mainituista lapsen kouluarvosanoja heikentävistä tekijöistä on viitattuun tutkimustietoon nojaten todennäköisempää kuin kantaväestön kohdalla. Matalasti koulutetut vanhemmat ja vähäinen inhimillinen pääoma, kulttuurisidonnaiset kasvatustyyli ja niiden mahdolliset haittavaikutukset, näkemuserot koulusta ja sen tehtävistä sekä koulutuksen heikko periytyvyys jälkeläisille ovat kaikki mahdollisia rasitteita maahanmuuttajalapsen estottomalle kehitykselle suomalaisessa koulussa. (Jalovaara 2006, 6-9; Kivirauma, Lehtinen & Rinne 2009, 183–184; Erola & Hyvärinen 2011.)

5.5 Vieras koulukulttuuri

Maahanmuuttajalasten vanhemmat usein kokevat suomalaisen koulutusjärjestelmän koulut suurina ja vankkoina instituutioina, joihin yksittäisellä vanhemmalla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa. Vanhemmat näkevät koulun vaikeasti lähestyttävänä eivätkä he usein tiedä omista mahdollisuuksistaan vaikuttaa koulun sekä opettajien toimintaan. Oman panostuksen merkityksettömyyden kokemukset sekä tietämättömyys vähentää halukkuutta yhteistyöhön koulun kanssa. (Murillo Pitkänen 2013, 18.)

Koulun ja vanhempien välinen yhteistyö ei aina toimi parhaalla mahdollisella tavalla, koska asioihin paneutumiseen ei ole ollut tarpeeksi aikaa ja resursseja. Monikulttuuriseen osaamiseen panostaminen kouluissa ja sen opettaminen vanhemmille voisi ehkäistä tätä ongelmaa. Joskus kyseessä saattaa olla silkkä tietämättömyys, aiemmat huonot kokemukset tai erilaiset odotukset. (Ekholm & Salmenkangas 2008, 22.)

Monikulttuurinen ohjaus kouluissa tarkoittaa sellaisia erilaisia toimia, joilla pyritään tukemaan eri kieli- ja kulttuuritaustaisia opiskelijoita sopeutumaan uuteen ympäristöönsä sekä lisäämään opiskelussa vaadittavia valmiuksia. Ohjauksen avulla voidaan myös lisätä monikulttuurisuuden ymmärrystä ja erilaisten kulttuuristen sekä kielellisten seikkojen huomioimista oppilaitoksissa. Tavoitteena on varmistaa, että kaikissa käytänteissä otetaan huomioon eri taustaisten oppilaiden tarpeet. (Opetushallitus 2011b.)

Vanhempien mahdolliset aikaisemmat kokemukset koulutuksesta ja opettajista vaikuttavat heidän suhtautumiseensa opetukseen Suomessa. Maahanmuuttajat tulevat usein maista, joissa koulutukseen liittyy selkeä hierarkia ja opettajat tekevät työtään huomattavasti autoritäärisemmin kuin suomalaisessa peruskoulussa (Liukkonen 2010, 28). Taustalla oleva ajatus opettajan auktoriteetista ja ammattitaidosta voivat myötävaikuttaa vanhempien passiiviseen käyttäytymiseen heidän lastensa koulunkäynnin sekä koulun ja vanhemman välisen yhteistyön suhteen. Maahanmuuttajavanhemmat saattavat ajatella, että opettajan vastuulla on lasten opettaminen ja kaikki kouluun liittyvät asiat sekä osa kasvatustyöstä. (Murillo Pitkänen 2013, 18.)

Esimerkiksi Lähi-idästä ja Somaliasta kotoisin olevat vanhemmat ajattelevat vastuun lasten kasvattamisesta olevan heillä itsellään eikä koululla tai opettajilla. Venäjältä kotoisin olevien vanhempien näkemys opettajien roolista on olla yksi lapsen kasvattajista. Harhakuvat suomalaisen opettajan roolista saattavat heijastua vanhempien passiivisen toiminnan kautta lapsen heikentyneinä kouluarvosanoina. Koulun, opettajan sekä vanhemman roolin suomalaisessa koulujärjestelmässä on oltava selkeästi vanhempien tiedossa, jotta yhteistyö koulun ja oppilaan vanhempien välillä voisi toimia odotetusti. Koulun ja vanhempien yhteydenpidollisten ongelmien ratkaisemisen ehdoton edellytys on yhteisymmärrys rooleista kodin ja koulun välillä. (Säävälä 2012, 65–67.)

5.6 Eri sukupolvien maahanmuuttajien eriävät mahdollisuudet

Ensimmäisen ja toisen sukupolven maahanmuuttajien välinen ero kouluttautumisen sekä sosioekonomisen aseman suhteen on huomattava (Agafonova 2012, 19–20 & 49–51). Ensimmäisen polven maahanmuuttajien heikompi koulutustaso usein selittyy sillä, että maahanmuuttaja ei heti pysty omaksumaan kaikkea tietoa, mikä uudessa kotimaassa on arjen, kouluttautumisen sekä työelämän kannalta välttämätöntä. Esimerkiksi suomalaisen peruskoulun yläasteelta aloittava maahanmuuttajanuori ei välttämättä kykene aiemman osaamisensa ja tietopohjansa turvin suoriutumaan koulun asettamista tavoitteista yhtä hyvin kuin kantaväestön edustajat. (Aunio ym. 2011.) Edellä mainittu ongelma pätee myös maahanmuuttajavanhempiin työmarkkinoilla. Maahanmuuttajien kotimaassaan hankkimat koulutukset eivät välttämättä vastaa täy-

sin työnantajan vaatimuksia ja aiemmin hankittu koulutus ei siten ole samanarvoinen Suomessa annetun vastaavan koulutuksen kanssa tai maahanmuuttaja ei kykene suoriutumaan opiskellun ammatin harjoittamisesta kielitaitonsa vuoksi. (Myrskylä & Pyykkönen 2014, 19–20.)

5.7 Mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumattomuus

Toisen polven maahanmuuttajien asema koulutuksen alueella on lähtökohtaisesti parempi kuin ensimmäisen polven maahanmuuttajilla. Suomessa syntyneillä maahanmuuttajalapsilla on teoriassa yhtäläiset mahdollisuudet koulutuksen suhteen ja toteuttaa ajatusta mahdollisuuksien tasa-arvosta. Mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumiseen vaikuttaa kaikesta huolimatta lapsen vanhemmat sekä heiltä siirtyvä sosiaalinen sekä kulttuurinen pääoma (Kivirauma, Lehtinen & Rinne 2009, 183–184.) Sosiaalisella sekä kulttuurisella pääomalla tarkoitetaan muun muassa niitä tietoja ja taitoja, mitä lapset ovat kotona vanhemmiltaan oppineet (Kivirauma ym. 2009, 181–182). Maahanmuuttajien lapset eivät valitettavasti hyödy vanhempien koulutuksesta yhtä paljon kuin kantaväestön edustajien lapset (Erola & Hyvärinen 2011, 645).

Koulutuksen heikko periytyvyys suhteessa kantaväestöön viittaa siihen, että maahanmuuttajien lasten koulumenestykseen vaikuttaa huomattavasti heidän ympäristönsä kodin ulkopuolella. Toisen polven maahanmuuttajat ovat syntyneet ja kasvaneet yhteiskuntaan johon heidän vanhempansa ovat muuttaneet, minkä vuoksi lapsilla pitäisi teoriassa olla yhtäläiset mahdollisuudet kehittyä ja kasvaa olemassa olevan koulutusjärjestelmän antamien edellytysten mukaisesti. Aiemmin mitatut tulokset kuitenkin osoittavat, että toisen polven maahanmuuttajien oppimistulokset ovat yhtäläisistä mahdollisuuksista huolimatta heikompia kuin kantaväestön tulokset. (Erola & Hyvärinen 2011, 645.)

Suhteessa ensimmäiseen polveen toisen polven maahanmuuttajat kouluttautuvat suuremmalla todennäköisyydellä toiselle asteelle ja vielä sitäkin korkeammalle, mutta siitä huolimatta jatkokoulutuksen ulkopuolelle jäävien osuus on huomattavasti suurempi kuin kantaväestöllä. Toisen sukupolven maahanmuuttajien kouluttautuminen

näyttäisi olemassa olevan tiedon valossa polarisoituneen kahteen ääripäähän. (Erola & Hyvärinen 2011, 646.)

Edellä esitetyn tietoon peilaten maahanmuuttajien kouluttautuminen Suomessa on sukupolveen katsomatta vähäisempää kuin kantaväestön keskuudessa. Vanhemmilta periytyvän inhimillisen pääoman vähäisyys sekä kielelliset ongelmat ovat mahdollisesti yksi suurimpia vaikuttajia maahanmuuttajien keskimääräiseen kouluttautumiseen peruskoulun jälkeen. Myös maahanmuuttajiin kohdistuva syrjintä sekä kotoa asetetut paineet koulunkäynnin suhteen voivat vaikuttaa negatiivisesti nuoren koulumenestykseen sekä jatkokoulutukseen hakeutumiseen tai pääsemiseen. Toisen sukupolven maahanmuuttajien suurin yksittäinen vaikuttaja jatkokoulutuksen suhteen on mahdollisesti vanhempien sosioekonominen taso, vaikka koulutuksen periytyvyys onkin heikompaa maahanmuuttajien keskuudessa. Erolan ja Hyvärisen esittämän tiedon mukaan toisen sukupolven maahanmuuttajien kouluttautumisessa ei ollut eroja suhteessa kantaväestöön, mikäli perheen sosioekonominen- ja koulutuksellinen taso vakioitiin. (Erola & Hyvärinen 2011, 645–646.)

Ilmiötä voisi näkemyksemme mukaan selittää se, että koulutetut vanhemmat ymmärtävät opiskelun vaatiman työmäärän, minkä johdosta nuoren vanhemmat kykenevät asettamaan lapselleen realistisia tavoitteita sekä kannustamaan nuorta tämän opinnoissa. Siitäkin huolimatta, että vanhempien koulutus ei välttämättä vastaakaan Suomessa hankittua vastaavaa koulutusta, on todennäköistä, että nuoren vanhemmat omasta koulutuksestaan johtuen ymmärtävät hyvin työnteon sekä ponnistelujen merkityksen ja osaavat arvostaa lastensa ponnisteluja vaatimatta heiltä kohtuuttomia suorituksia.

6 PALVELUSUUNNITELMA

Palvelumallimme on kolmiosainen. Malliin sisältyvät työskentely kouluilla yhteistyössä koulun henkilökunnan kanssa, koulujen ulkopuolella vanhempainiltojen ja etsivän työn muodossa sekä opinnollistaminen ja oppilaitosyhteistyö, jolla pyritään saamaan mallille laajempaa vaikuttavuutta. Mallillamme lisätään maahanmuuttajaoppilaiden

siirtymävaiheen tukimuotoja. Jo toiminnassa olevia tukimuotoja ovat jatko-opintomahdollisuuksien esittely sekä tutustumiskäynnit oppilaitoksiin. Esimerkiksi toisen asteen opiskelijoiden vierailut kouluissa ovat harvinaisia ja osassa kouluista ei ole välttämättä minkäänlaisia tukimuotoja. (Kuusela, Etelälahti, Hagman, Hievanen, Karppinen, Nissilä, Rönneberg & Siniharju 2008, 86.) Mallimme pyrkimys on tuoda käytäntöön lisää edellä mainitun kaltaista, vertaistuellista toimintaa.

Tässä opinnäytteessä esiteltävä palvelumalli on suunniteltu vastaamaan maahanmuuttajanuorten ja -vanhempien tarpeisiin sekä helpottamaan maahanmuuttajanuorten opiskeluun liittyviä ongelmia. Lähtökohtana uudelle palvelumallille ja sen tarpeellisuudelle on ollut maahanmuuttajanuorten muuta väestöä vähäisempi jatkokouluttautuminen. Kehitetty palvelu toteutuu maahanmuuttajavanhempien sekä heidän lastensa tarpeiden mukaisena tuen tarjontana, jotta maahanmuuttajavanhemmat kykenisivät jatkossa tukemaan lastensa jatkokoulutusmahdollisuuksia entistä paremmin. Maahanmuuttajavanhemmille kohdistettujen resurssien avulla pyrimme nostamaan maahanmuuttajanuorten osuutta toisen asteen oppilaitosten oppilasvalinnoissa. Kehitellyn mallin toteutuksen kannalta työskentely vanhempien kanssa on toiminnan keskiössä. Vanhempien tutustuttaminen ja opastaminen suomalaiseen opetuskuulttuuriin ja koulujärjestelmään sekä vanhempien tukeminen ovat keinoja joilla pyritään vahvistamaan vanhemman kykyä tukea lapsen koulunkäyntiä. Opinnäytetyön edessä vahvistuneeseen tietoperustaan perustuen, vanhempien rooli kotona ja heidän antamat resurssit koulunkäynnin suhteen ovat lapsen koulumenestyksen kannalta merkittäviä.

Yleisesti ottaen koulut ovat keränneet ja hankkineet tietoa maahanmuuttajaoppilaiden vanhempien kouluun liittyvistä odotuksista jonkin verran. Joissain kouluissa tietoa voi olla paljonkin, mutta vastaavasti joissain ei lainkaan. Omakielisiä esitteitä ja tiedotteita ja omakielisiä vanhempainiltoja tai maahanmuuttajaoppilaiden kulttuuria tai kotimaata käsitteleviä tilaisuuksia on järjestetty vain vähän tai ei ollenkaan. Kokemus on, että maahanmuuttajaoppilaiden vanhemmat osallistuvat vanhempaintoimintaan vain vähän. (Kuusela ym. 2008, 87.)

Palvelumalli on kohdennettu kouluille, joissa resurssit, tietotaito tai tukimuodot maahanmuuttajaoppilaille eivät ole riittävällä tasolla. Joissain kouluissa tuki on nykyisel-

läänkin hyvää ja tieto ajantasaista. Niissä kouluissa, joissa on runsaasti maahanmuuttajaoppilaita, opetusjärjestelyitä varten muodostuu hyviä käytänteitä. Näissä kouluissa on yleensä myös valmistavaa opetusta ja kokonaiskäsitys tuen tarpeesta on hyvä. Näissä kouluissa maahanmuuttajaoppilaiden tuen suunnittelusta vastaa usein moniammatillinen ryhmä, jossa avainasemassa ovat opettajat. Tällöin koko koulun henkilökunnalla on useimmiten tiedossa käytännöt ja vastuualueet. Kattavat koulun sisäiset käytännöt heijastavat ulospäin ja toimintaverkosto ulottuu laajalle koulun ulkopuolellakin. Yhteistyötä tehdään kotien kanssa ja oppilaiden tilanne on tiedossa niin perheissä kuin koulussakin. Syrjäytymisvaarassa oleville oppilaille voidaan antaa erityistä tukea ja heidän opintopolkunsa voidaan räätälöidä tarpeiden mukaiseksi. Valveutuneissa kouluissa huomioidaan usein myös alakoulu, jonka kanssa pyritään yhteistyöhön. (Kuusela ym. 2008, 92.) Tavoitteemme on saattaa kohdekoulujemme maahanmuuttajaoppilaiden tukitoimien ja opetuksen avulla kaikki oppilaat tasa-arvoiseen asemaan.

6.1 Työskentely kouluilla

Palvelumallin painopiste on peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheessa. Tarkoituksena on yhdenvertaistaa maahanmuuttajaperheiden tiedonsaantia verraten valtaväestöön sekä auttaa nuoria tekemään tulevaisuutensa kannalta järkeviä ja heille itselleen mieluisia valintoja. Informaation jakamisessa avainasemassa ovat koulut. Koulujen kanssa tehtävällä yhteistyöllä tähdätään tiedonkulun tehostamiseen sekä jatko-opiskelua koskevien päätösten tekemisen helpottamiseen. Kouluilla ei kuitenkaan välttämättä yksin ole resursseja puuttua kaikkiin ongelmakohtiin ja tarjota maahanmuuttajataustaisille oppilaille ja heidän vanhemmilleen yksilöidympää informaatiota. Eri kouluilla voi olla hyvinkin erilaiset resurssit ja käytänteet saattavat poiketa toisistaan. Maahanmuuttajaoppilaita varten käytössä on erilaisia taloudellisia, aika- ja henkilöresursseja. Koulut voivat tehdä yhteistyötä maahanmuuttajaoppilaiden tukemiseksi muiden tahojen kanssa ja tähän seikkaan palvelumallimme istuu hyvin. Koulut voivat saada valtionavustusta erilaisiin maahanmuuttajien opetusmuotoihin, kuten suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetus, oman äidinkielen opetus tai tukiopeus. Avustukset ja resurssit jakautuvat yleensä maahanmuuttajaoppilaiden määrän mukaan. Yleensä rehtori vastaa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden lisätuesta ja

joissain kouluissa on nimettyä työryhmiä heitä varten. Mukana toiminnassa voi olla opettajia ja muita koulun henkilöstöä. On kuitenkin kouluja, joissa maahanmuuttajia varten ei ole järjestetty minkäänlaista erityistä opastusta tai koulutusta. (Kuusela ym. 2008, 73 & 79–80.) Palvelumalli tarjoaa lisäresurssin oppilaanohjaukseen ja sen avulla voidaan huomioida maahanmuuttajataustaiset oppilaat entistäkin paremmin ja yksilöidymmin. Tavoittelemme toiminnassamme kaikkien osapuolien välistä luottamusta sekä entistä henkilökohtaisempaa otetta työskentelyyn.

Työskentely koululla alkaa kahdeksannen lukuvuoden keväällä, jolloin kaikille maahanmuuttajaperheille lähetetään infopaketti viimeisen peruskouluvuoden kulusta ja palvelumallimme tarjoamasta palvelusta. Tieto välitetään koulun oman sähköisen kanavan kautta. Infopaketti on käännetty eri kielille yleisimpien kieliryhmien mukaan. Tavoitteena on, että oppilaat ja heidän vanhempansa ovat jo ennen viimeisen peruskouluvuoden alkua ajan tasalla yhteishakuun ja muihin opintoihin liittyvissä asioissa. Yhdeksäntenä lukuvuotena ohjelmassa on kaksi koululla järjestettävää tilaisuutta, joihin ovat kutsuttuna kaikki koulun maahanmuuttajataustaiset oppilaat vanhempien. Tilaisuudet toteutetaan yhteistyössä koulun henkilökunnan kanssa. Tarkoituksena on saattaa perheille kattavasti kaikki tarvittava informaatio koskien jatkokoulutusmahdollisuuksia sekä yhteishakua. Tilaisuuksista ensimmäinen ajoittuu kouluvuoden alkupuoliskolle ja toinen yhteishaun aikaan. Mallimme kiinnittää kaikessa toiminnassaan huomiota omakielisyyteen ja pyrkii tarjoamaan palvelunsa mahdollisuuksien mukaan eri kielillä. Käännös- ja tulkkauspalveluita käytetään tarvittaessa, mutta pääsääntöinen pyrkimys on toteuttaa malli yhteistyössä maahanmuuttajataustaisten vapaaehtoisten, harjoittelijoiden, maahanmuuttaja- ja paikallisyhdistysten sekä työelämäyhteistyön kanssa.

Ensimmäisessä tilaisuudessa muodostetaan alkukontakti oppilaiden vanhempiin ja tehdään toiminta näkyväksi. Vanhemmille tarjotaan mahdollisuus henkilökohtaiseen tukeen sekä mahdollisuus vaikuttaa tilaisuuksien sisältöön. Tilaisuuden aikana oppilaat ja vanhemmat saavat tietopaketin, joka helpottaa heitä varautumaan viimeisen lukuvuoden haasteisiin ja yhteishakuun. Toinen koululla järjestettävistä tilaisuuksista keskittyy yhteishaun läpivientiin tavoitteena saada jokaiselle oppilaalle sopiva ja mielellinen jatko-opiskelupaikka yhteisymmärryksessä oppilaan vanhempien kanssa. Tässä tilaisuudessa on mukana eri oppilaitosten edustajia ja opiskelijoita. Kaikessa

toiminnassa kulkee mukana myös vertaistuellinen aspekti, joka toteutuu myös koululla järjestettävissä tilaisuuksissa. Yksi näiden tilaisuuksien tärkeimmistä tavoitteista on, että oppilaat ja vanhemmat saavat koulutusasioista tismalleen saman informaation ilman välikäsiä ja väärinymmärryksiä sekä oppivat ymmärtämään toisiaan. Tilaisuudet ovat vuorovaikutuksellisia ja niissä osallistujat osallistetaan osaksi toimintaa. Kaikki tilaisuuksissa tapahtuva toiminta on täysin vapaaehtoista, matalan kynnyksen toimintaa.

6.2 Vanhempainillat koulun ulkopuolella

Vanhempainillat järjestetään koulun ulkopuolisissa tiloissa, joihin kokoonnutaan säännöllisin, alue- tai koulukohtaisesti määritellyin, väliajoin. Kokouksissa perehdytään suomalaiseen koulutuskulttuuriin ja järjestelmään sekä pyritään pureutumaan vanhempia askarruttaviin arjen ongelmiin. Vanhempainillat ovat jaoteltuja kieliryhmittäin ja niissä pyritään selvittämään kullekin ryhmälle ajankohtaiset ongelmat sekä tuen tarve ja räätälöidään jokaisen kokouksen asiasisältö osallistujien tarpeiden mukaisiksi. Toiminnassa osallistetaan vanhemmat osaksi palvelumallin sisällön suunnittelua ja toteutusta. Toimintaa suunniteltaessa vanhemmat tulevat kuulluksi ja toteutettava asiasisältö muotoillaan vanhempien toiveiden sekä tarpeiden mukaisiksi.

Käsittelemällä ajankohtaisia huolenaiheita ja antamalla tietoa pyrimme auttamaan vanhempia ymmärtämään, kuinka he pystyisivät tukemaan lapsiaan koulunkäynnissä. Ongelmat maahanmuuttajavanhempien ja koulun välisen yhteistyön suhteen johtuvat usein kielellisistä hankaluuksista sekä kulttuurillisista eroavaisuuksista. Koulun ja vanhempien välisen yhteistyön parantamiseksi vanhemmille selitetään suomalaiseen koulukulttuuriin kuuluvia opettajan ja vanhemman rooleja sekä käytäntöjä, jotta vanhemmat tietäisivät jatkossa, minkälaisia odotuksia heihin kohdistetaan heidän lastensa koulunkäynnin suhteen.

Vanhempainilloissa tarjotaan vanhemmille välineitä yhteydenpitoon koulun kanssa sekä tiedonsaantiin, jotta vanhempien mahdollisuudet parantaa lastensa jatko-opintomahdollisuuksia eivät jäisi käyttämättä. Palvelun toiminnalla pyritään varmis-

tamaan, että vanhempainiltojen ulkopuolella vanhemmat saavat tietonsa suoraan koululta tai muulta viralliselta taholta, jotta tieto on todenperäistä.

Vanhempainiltoja varten palveluntuottaja pyrkii solmimaan kumppanuuksia työelämän edustajien sekä oppilaitosten kanssa. Kumppanuuksien tarkoituksena on tuoda vanhempien saataville vierailijoita eri alojen työelämän edustajia, opiskelijoita ja opettajia. Vierailijoiden avulla opiskelun sekä työelämän todellinen sisältö ja konkretia tuodaan vanhempien saataville, jotta vanhemmat osaisivat tukea lapsiaan parhaan kykynsä mukaan.

Vierailijoiden valinnoissa painotetaan maahanmuuttajataustaisia edustajia. Palvelumallin toteutuksessa pyritään siihen, että kutsutut vierailijat kuuluvat samaan kielelliseen ryhmään kuin vanhempainiltoihin osallistujat. Vierailijoiden avulla vanhempainiltoihin tuodaan myös vertaiskokemuksellinen ulottuvuus. Yhteistyö Suomessa ammatillisen koulutuksen suorittaneiden maahanmuuttajien esimerkki on yksi käytettävistä keinoista vahvistaa vanhempainilloissa annettuja tietoja todeksi ja konkretisoida ammatillisen koulutuksen tuomat tulevaisuuden mahdollisuudet.

Opiskelijoiden ja opettajien vierailut vanhempainilloissa ovat keino tuoda osallistujille oppilaitokseen liittyvää tietoa ilman välikäsiä. Oppilaitosten edustajat pystyvät kertomaan vanhemmille, mitä mikäkin oppilaitos tai ammattilinja pitää käytännössä sisällään, ja mitä opintojen suorittaminen todellisuudessa vaatii opiskelijalta. Eri instituutioiden edustajien vierailuilla vahvistetaan vanhempainilloissa annettuja tietoja todeksi vierailijan omakohtaisten kokemusten ja tietojen pohjalta.

6.3 Maahanmuuttajavanhempiin kohdistettu etsivä työ

Kolmas osa palvelumallin toteutusta on maahanmuuttajavanhempiin kohdistettu etsivä työ. Etsivän työskentelyn tarkoituksena on tavoittaa toiminnan ulkopuolelle jäävät vanhemmat sekä perehtyä toiminnassa mukana olevien vanhempien yksilöllisiin haasteisiin. Vanhemmat, jotka jäävät koulun tarjoamien kanavien kautta saavuttamatta pyritään tavoittamaan jalkautumalla. Palveluntuottajat jalkautuvat osallistuneiden vanhempien jakamien tietojen ja kontaktien avulla. Vanhempien oma osallistu-

minen etsivään työhön asiantuntijan roolissa tukee vanhemman kokemusta hänen osallistumisensa vaikuttavuudesta sekä lisää omanarvontuntoa (Valtiokonttori 2006, 2).

Etsivällä työllä vahvistetaan palvelumallin vaikuttavuutta etenkin niiden vanhempien kohdalla, joilla on ongelmia kouluysteistyöhön ja yhteydenpitoon liittyen. Kouluysteistyö sekä viestintä vanhempien ja oppilaitoksien välillä on kriittinen osa maahanmuuttajavanhempien hyväksi työskentelemistä. Etsivä työskentely paneutuu suurelta osin maahanmuuttajavanhempien tavoittamiseen, koska palvelun ulkopuolelle jäävät vanhemmat todennäköisesti kokevat koulun kanssa vuorovaikuttamisen tai viestinnän ongelmalliseksi. Palvelun ulkopuolelle jäävien vanhempien tavoittamisella pyritään vahvistamaan koulun ja vanhemman välistä kommunikointia. Etsivässä työssä oletetaan, että jalkautumalla tavoitetut vanhemmat eivät ole saaneet tai ymmärtäneet koululta tullutta viestiä tarjottavasta palvelusta. Jalkautettu etsivä työ pyrkii täyttämään koulun ja vanhemman väliin jäävän kuilun.

Vanhempien tavoittamiseksi palveluntuottajat hyödyntävät vanhempainiltoihin osallistuneiden vanhempien antamia tietoja sekä kontakteja ja jalkautuvat julkisille paikoille, tapahtumiin sekä paikallisyhdistysten tiloihin. Jalkautumisen lisäksi vanhempia pyritään tavoittamaan sosiaalisen median sekä markkinoinnin keinoilla. Kohtaamisen toteutuessa työntekijän on mahdollista kertoa tarkemmin palvelun tarjonnasta ja sopia esimerkiksi tapaamisesta ennen vanhempainiltaan osallistumista.

Toimintamuotona etsivä työskentely sisältää uusien osallistujien tavoittelun lisäksi yksilöllisen työskentelyn sitä tarvitsevien vanhempien kanssa. Toiminnalla pyritään kartoittamaan niitä ongelmakohtia ja haasteita, joita maahanmuuttajavanhemmat eivät itse ilmaise tai tiedosta. Yksilöllisiä tarpeita huomioidaan tarjoamalla palveluohjausta sekä olemalla mukana esimerkiksi vanhempien ja opettajien tapaamisissa tai muussa yhteydenpidossa. Tarkoituksena on kyseisissä tilanteissa kulkea vanhemman rinnalla tämän tukena ja ottaa esille asioita, joita vanhemmat eivät välttämättä itse ymmärrä kysyä tai tuoda julki.

6.4 Opinnollistaminen ja oppilaitosyhteistyö

Palvelumallin toteutuksessa tähdätään mahdollisimman vaikuttavaan toimintaan, resurssien tehokkaaseen käyttöön sekä jatkuvuuteen. Kolme edellä mainittua asiaa ovat hyvin onnistuneen palvelun tuotannon kannalta merkittäviä. Näiden edistämiseksi palvelumallin kolmas osa-alue koostuu toiminnan opinnollistamisesta ja oppilaitosyhteistyöstä.

Oppilaitosyhteistyö pitää sisällään toisen asteen oppilaitosten kanssa tehtävän yhteistyön sekä palvelumallin toteutuksen liittäminen osaksi ammattikorkeakouluopiskelijoiden työharjoittelujaksoja. Toisen asteen oppilaitosten kanssa tehtävä yhteistyö toteutuu vierailuina vanhempainilloissa sekä jatkuvana tiedonvaihtona. Toisen asteen opiskelijoiden tekemät vierailut vanhempainilloissa suoritetaan osana oppilaiden tutor-toimintaa, jotta opiskelija saa antamastaan panoksestaan vastineen opintosuorituksena.

Toiminnan opinnollistaminen osaksi ammattikorkeakoulujen kurssikokonaisuuksia tukee mallin jatkuvuutta tarjoamalla opiskelijoille ainutlaatuista työkokemusta. Palvelumallin opinnollistaminen esimerkiksi osaksi sosionomi- ja yhteisöpedagogikoulutuksien kurssikokonaisuuksia edesauttaa palvelun kehittämisessä sekä resurssien tehokkaassa kohdentamisessa. Opiskelijoiden opintosuoritusten pohjalta tehtävien raporttien hyödyntäminen palvelumallin jatkuvassa kehitystyössä voi antaa palvelun tuottajalle tuoreita näkökulmia sekä hyödyllistä palautetta.

Opiskelijoiden hyödyntäminen palvelumallin toteutuksessa voidaan toteuttaa esimerkiksi työharjoittelujaksoina osana oppilaitoksen tarjoamia kurssikokonaisuuksia. Opiskelijan ammattialasta ja opintolinjasta riippuen tälle tarjotaan tehtäviä monipuolisesti niin, että opiskelijan tuoma resurssi hyödynnetään mahdollisimman hyvin. Esimerkkinä resurssien kohdistamisesta toimii erinomaisesti maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden kielitaidon ja kulttuurituntemuksen hyödyntäminen. Harjoittelun avulla opiskelijan on mahdollista saada ainutlaatuista kokemusta hanke – ja projektityökentelystä sekä olla mukana toiminnan suunnittelussa. Opinnollistamisessa pyritään tuomaan kolmannen sektorin työelämän kokemukset tavallista työharjoittelua konk-

reettisemmalle tasolle, jotta työhön annettu panos palvelee mahdollisimman hyvin harjoittelun molempia osapuolia.

Opiskelijoiden hyödyntäminen ja muu oppilaitosyhteistyö lisää palvelumallin vaikuttavuutta sekä mahdollisuuksia mahdollisen projektin elinkaaren ylittävään jatkuvuuteen. Palvelumallin tuottamisen sitominen osaksi ammattikorkeakoulujen opintoja antaa projektin kohderyhmälle sekä kohderyhmän kohtaamille hankaluuksille näkyvyyttä. Näkyvyyden lisäksi oppilaitosyhteistyön avulla palvelumalliin liittyvää teoretietoä sekä kohderyhmän kohtaamia haasteita on mahdollista esitellä jo oppilaitosten tarjoamilla luennoilla osana harjoitteluihin tai muihin oppikokonaisuuksiin liittyviä kursseja. Oppilaitosyhteistyön avulla palvelun toteuttamisen vaikuttavuusalue jatkuu maahanmuuttajavanhemmista ja heidän lapsistaan aina opiskelijoihin ja opettajiin asti. Yhteistyö oppilaitosten kanssa mahdollistaa tilaustyöt kuten opinnäytteiden sekä kyselyiden tuottamiset, joiden avulla palvelumallin toteutusta on mahdollista kehittää lähemmäksi jatkuvasti muutoksessa olevia tarpeita ja toiveita. Oppilaitoksilta tilattavat tutkimukset edesauttavat palvelumallia toteuttavaa yhdistystä kehitystyön lisäksi laajentamaan palveluitaan sekä tekemään tarvekartoituksia uusille projekteille.

7 PALVELUN TUOTTEISTAMINEN

Täysin uudenlaisen koulutus- ja sosiaali-alan palvelun toteuttaminen käytännössä vaatii useimmiten ulkopuolisen rahoittajan, koska uudet innovaatiot harvoin toteutuvat ostopalveluina. Ostopalvelun kehittäminen ja myyminen kunnalle tai jollekin toiselle tilaajalle edellyttää, että tilaaja on ennalta ilmoittanut ostettavan palvelun tai määrittänyt palvelua koskevat laatu- ja vähimmäisvaatimukset. Ostopalvelua tuotettaessa palvelun tuottajalle ei jää liikkumavaraa palvelun rakenteen, kohteen tai toteutusmuodon luovalle kehittämiselle vaan vastuu ostettavan palvelun rakenteen määrittämisestä on tilaajalla. (Kuntaliitto 2007, 24.)

Tässä opinnäytetyössä on pyritty kehittämään täysin uudenlainen palvelu, mikä kykenee vastaamaan kohderyhmän tarpeisiin tehokkaasti. Mallin kehittäminen on toteutettu käytännön näkökulmasta, jotta palvelun toteuttaminen olisi realistista. Toteutuk-

sen realisoitua, toiminnalle pyritään saamaan jatkuvuutta sekä näkyvyyttä. Toiminnan jatkuvuudella tavoitellaan palvelun vakiintumista osaksi maahanmuuttajille suunnattuja koulutuspalveluita. Malli on suunniteltu aloitettavaksi yhdellä alueella pilottiprojektina, jolloin sitä voidaan kentältä kerätyn tiedon ja palautteen perusteella muokata parhaiten tarpeita vastaavaksi. Onnistuessaan palvelumallia voidaan hyödyntää laajemminkin. Työmuodon kehittäminen perustuu kokeilevaan kehittämiseen ja se on tarkoitus mallintaa siten, että se on helppo ottaa käytäntöön muuallakin aluekohtaisin muokkauksin. Kokeilemalla kehittäminen tarkoittaa sitä, että palvelumalli kehittyy prosessin aikana ja sen lopullinen muoto muovautuu toiminnan edetessä. Näkyvimpänä erona perinteiseen kehittämiseen on se, että ei tehdä valmiiksi kehitettyä ratkaisua pilotoitavaksi. (Poskela, Kutinlahti, Hanhike, Martikainen & Urjan kangas 2015, 12.)

Palvelumallin tuottamiseksi on suunniteltu perustettavaksi yhdistys, jotta julkisen rahoituksen anominen olisi mahdollista. Julkisen rahoituksen hakeminen omalle toiminnalle mahdollistaa itsenäisen palvelumuotoilun sekä riippumattoman kehitystyön. Rahoittava osapuoli voi määrätä kriteereitä ja edellytyksiä, jotka rahoitusta hakevan osapuolen on täytettävä, mutta suoraan tilaukseen toimijaa ei useimmiten velvoiteta vastaamaan. Yhdistyksen perustaminen on tässä tapauksessa palvelun tuotteistamisen ensimmäinen vaihe. Palvelumallimme vahvuudet haettaessa rahoitusta ovat jatkuvuuteen tähtääminen oppilaitosyhteistyön keinoilla, kohderyhmän välitön tuen tarve, ratkaistavan ongelman yhteiskunnalliset vaikutukset sekä laaja kohderyhmä ja vaikuttavuus.

Yhdistyksen perustamisen taustalla on tavoite toteuttaa kehitettyä palvelua julkisen rahoituksen turvin. Yhdistys tullaan perustamaan tämän työn laatijoiden henkilökohtaisten arvojen pohjalta. Yhdistyksen toiminta keskittyy vähemmistöjen tukemiseen tavoitteenaan valtakunnallinen vaikuttaminen. Toteutettavan toiminnan päämääränä on vaikuttava toiminta, joka näyttäytyy pitkällä aikavälillä selvästi mitattavana koulupudokkuuden vähentymisenä sekä maahanmuuttajien osuuksien kasvuna oppilaitosten opiskelijavalinnoissa. Toiminnan sekundäärinen tavoite on tavoittaa maahanmuuttajavanhemmat sekä heidän luottamus palvelun vaikuttavuuteen.

7.1 Palvelumallin arviointi

Toistaiseksi palvelumallia on voitu arvioida vain jo olemassa olevan tiedon ja tilastojen perusteella kartoitetun tarpeen mukaan. Palvelumallin kehittämissä vaiheissa on kuultu asiantuntijoiden, rahoittajatahojen sekä kohderyhmän edustajien kantoja mallin tarpeellisuudesta ja potentiaalista. Suunnittelukilpailuun osallistuminen ja viiden parhaan osallistujan joukkoon pääseminen on oleellinen osa palvelumallin arviointia, koska mallia ei ole toteutettu käytännössä. Kilpailun aikana tapahtunut arviointi sekä karsinnat osoittavat, että ME-säätiön ja Helsingin kaupungin Nuorisosiainkeskuksen valitsema tuomaristo näki kehitetyn palvelumallin toteuttamisen potentiaalisena vaihtoehtona.

Vastaavaa palvelua ei tällä hetkellä tarjota missään ja koemme sen olevan mallimme vahvuus. Palvelumallin on mahdollista vastata sen asettamiin tavoitteisiin, mikäli sille löydetään rahoittajataho. Toteutus on suunniteltu siten, että se voidaan aloittaa joustavasti ja muokata kentältä saatavan kokemuksen ja palautteen perusteella. Mallin joustavuus on myös sen vahvuus palvelutuotteena. Palvelun runko on luotu sopimaan koulusta ja alueesta riippumatta kaikkialle siten, että sen ympärille voidaan rakentaa kutakin paikkaa parhaiten palveleva kokonaisuus. Mallin lopullinen muoto muokataan sidosryhmien kanssa yhteistyössä. Palvelusta on tarkoitus tehdä pysyvä työmuoto, jonka pohjalta pyritään luomaan yhdistystoimintaa.

7.2 Toiminnan dokumentointi ja mittarit

Toimintaa tullaan dokumentoimaan ja tilastoimaan yksityiskohtaisesti, jotta sen tarpeellisuus voidaan näyttää toteen. Dokumentointi ja tilastointi takaavat sen, että pystymme vastaamaan todelliseen tarpeeseen ja tekemään tarvittavia muutoksia. Toiminnassa tullaan käyttämään useita mittareita, joiden avulla ei pelkästään voida toteuttaa tehokasta toimintaa, vaan myös taata toiminnalle jatkuvuutta. Mittareilla voidaan osoittaa mahdollisille rahoittajatahoille toiminnan tehokkuus. Palvelumallin toiminnassa yksi tärkeimmistä mittareista on saavuttavuus. Tulemme tilastoimaan tilaisuuksien kävijämäärät sekä muualla kohdatut vanhemmat alueittain tai kouluittain.

Näitä tilastoja voidaan verrata koko alueen tai koulun kohderyhmään kuuluvien määrään.

Määrällisten mittareiden lisäksi panostamme laadulliseen toiminnan tarkkailuun. Olennaisena osana mallin kehittämistä ovat laadulliset kyselyt, joita tuotamme kohderyhmälle. Kaikkea palautetta ei ole mahdollista saada tilaisuuksien ja yksittäisten kohtaamisten välityksellä. Kyselyjen avulla on mahdollista saada myös hiljaisten ääni kuuluviin. Kyselyt tuotetaan omakielisinä mahdollisimman monelle eri kieliryhmälle.

Pitkän aikavälin mittareita ovat opiskelupaikan saaneiden nuorten määrän sekä vanhempien yleisen aktiivisuuden kehitys. Tavoitteina on, että yhä useampi nuori saa opiskelupaikan toiselle asteelle ja koulupudokkaiden määrä vähenee. Vanhempien aktiivisuutta voidaan mitata muun muassa koulujen tapahtumiin, vanhempainiltoihin ja vanhempainyhdistysten toimintaan osallistumisen kasvulla. Jatkuvuuden kannalta pitkäaikaiset mittarit ovat merkityksellisimpiä arvioitaessa toiminnan tarpeellisuutta. Myös toiminnan tavoitteet kulkevat käsi kädessä pitkäaikaisten mittareiden kanssa.

8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaihe on kriittinen piste maahanmuuttajien koulutuksessa. Nivelvaihe aiheuttaa monenlaisia ongelmia, joista suurimpina puutteet kieli- ja opiskelutaidoissa. Paneutumalla nivelvaiheen ongelmiin ja etsimällä ratkaisuja niihin pyritään ehkäisemään maahanmuuttajanuorten syrjäytymistä. Syrjäytymisriski vieraskielisillä nuorilla jäädä koulutuksen tai työelämän on suomenkielistä väestöä korkeampi. Vieraskieliset opiskelijat keskeyttävät opintonsa huomattavasti useammin kuin valtaväestö ja heidän oppiainekeskiarvonsa on selvästi matalampi. Toisen asteen opinnot jäävät maahanmuuttajanuorilla valtaväestöä useammin aloittamatta.

Suurta opintojen keskeyttäneiden sekä ulkopuolelle jäävien vieraskielisten osuutta saattaa selittää heikompi lähtötaso peruskoulun päätyttyä tai epärealistiset käsitykset omasta osaamisen tasosta koulupaikkaa valittaessa. Ylioptimistinen käsitys omista

jatkokoulutusmahdollisuuksista sekä keskivertoa heikommat arvosanat voivat selittää koulutuspaikkojen ulkopuolelle jäämisen, vaikka nuori olisi osallistunut yhteishakuun. Perusopintojen suorittaminen omassa kotimaassa voi myös selittää opintojen keskeytymisen tai koulutuksen ulkopuolelle jäämisen. Mikäli maahanmuuttajanuoren kotimaassaan suorittamat perusopinnot eivät vastaa suomalaisen peruskoulujärjestelmän antamia tietoja sekä taitoja, nuoren osaaminen ei välttämättä riitä toisen asteen opintojen suorittamiseen suomalaisessa oppilaitoksessa.

Pystyäksemme vastaamaan maahanmuuttajien ja vieraskielisten opiskelijoiden haasteisiin tarpeeksi tehokkaasti, järjestelmän ja rakenteiden tulisi joustaa ja koulutustarjontaa pitäisi pystyä räätälöimään ja kohdentamaan entistä tehokkaammin. Edellä mainitut seikat ovat haastavia toteuttaa, mutta uskoaksemme mahdollisia. Näihin haasteisiin pyrimme pureutumaan ja luomaan sen pohjalta mallin, joka voisi osaltaan vaikuttaa asiaan. Opetuksessa ilmenee ongelmia, joihin ratkaisun löytyminen olisi ensisijaisen tärkeää. Monikulttuurisen osaamisen puute kouluissa, uusien mallien kehittäminen maahanmuuttajanuorten opiskelujen tukemiseksi sekä nivelvaiheyhteistyö eri oppilaitosten välillä ovat ongelmakohtia. Koulun ja kodin välinen kommunikatio ja yhteistyö vaativat kehittämistä.

Vanhempien ymmärryksen parantaminen ja tiedonsaannin yhdenvertaistaminen näyttäisi olevan osa ongelman ratkaisua. Samanaikainen vanhemman ja nuoren välisen kommunikaation ja tuen vahvistaminen voi olla merkittävä tekijä tavoitteisiin pääsemiseksi. Nykyisellään informaatio koulutus- ja työelämäasioista näyttäytyy maahanmuuttajavanhemmille pirstaleisena ja pahimmillaan hyvin epäselvänä. Ei tiedetä riittävästi mahdollisista koulutuspoluista kohti työelämää, joka pitää yllä uskomuksia ja väärää tietoa. Usein tieto voi olla toisen käden tietoa. Vanhempien voi olla vaikea ymmärtää nuorten haluja ja valintoja, koska tietoisuus on vähäistä. Koska monissa kulttuureissa vanhempia kunnioitetaan suuresti, nuoret nöyryvät tekemään omat valintansa vanhempien mielen mukaisesti. Toisin sanoen, usein vanhemmat päättävät nuoren puolesta, mihin kouluihin heidän tulee hakeutua. Pahimmassa tapauksessa lopputuloksena on se, että nuori ei saa lainkaan opiskelupaikkaa. Saadessaan opiskelupaikan nuoren motivaatio opiskelua kohtaan voi olla alhainen, jolloin opiskelujen keskeyttämisen riski kasvaa. Palvelumallimme pureutuu juuri näihin ongelmakohtiin ja pyrkii löytämään keinoja, jotka voisivat jo lähitulevaisuudessa saada aikaan näky-

viä muutoksia rakenteissa. Koulutusta tarjoavien sekä koulutukseen ohjaavien tahojen välinen yhteistyö ei ole riittävää, eivätkä eri vastuualueet ole täysin selkeitä. Vaikka työssämme painopiste on nimenomaan peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheissa, myös muissa nivelvaiheissa ilmenee ongelmia.

Jos koulutuskenttä näyttäytyy maahanmuuttajavanhemmille pirstaleisena, niin siltä se usein näyttää myös nuorille. Mikäli tämän selkeyttämiseen ei saa riittävää tukea, nuori saattaa olla asian edessä voimaton. Tätä ongelmaa helpottaisi myös, nykyisellään vajavainen, tiedonsiirto kouluista ja oppilaitoksista toiseen. Tietoisuuden lisääminen ja koulutuspolkujen selkeä kuvaaminen nuorille ja heidän vanhemmilleen voisi helpottaa koulutuksen kysynnän ja tarjonnan kohtaamista. (Koponen, Mäkelä, Parantainen & Salonen 2010, 11–14.)

Tätä työtä tehdessä olemme havainneet selkeän tarpeen esitellyn palvelumallin kaltaiselle toiminnalle. Maahanmuuttajavanhemmat keskiöön ottavia työmuotoja on Suomessa nykyisellään vähän tai ei ollenkaan. Maahanmuuttajanuorten ja -opiskelijoiden parissa työskennellään enenevässä määrin, mutta havaintojemme mukaan myös vanhemmat tarvitsisivat vahvempaa tukea. Mikäli tavoitteena ovat tasa-arvoisempi yhteiskunta ja yhdenvertaiset rakenteet, vanhemman polven maahanmuuttajat tulee huomioida maahanmuuttotyössä entistä paremmin. Perhekeskeisyys ja perheen tärkeys monessa muussa kulttuurissa ovat seikkoja, joita ei ehkä ole huomioitu suomalaisessa maahanmuuttotyössä riittävästi.

Kehitetty palvelumalli on mahdollista toteuttaa käytännössä jo hyvinkin pian, mikäli siihen löytyy tarvittavat resurssit. Mallia on kehitetty ja muokattu läpi suunnittelukilpailun ja opinnäytetyöskentelyn. Seuraava vaihe on sen kokeilu kentällä käytännön toiminnassa, jolloin mallia voidaan parantaa edelleen parhaiten kohderyhmää palvelevaksi.

Suunnittelukilpailuun osallistuminen ja sen finaaliin pääseminen johti tässä opinnäytteessä esitellyn palvelusuunnitelman valikoitumiseen työn aiheeksi. Työn laatijoiden yhdessä tekemän kehitys -ja suunnittelutyön johdosta opinnäytteen laatiminen jo olemassa olevan palvelumallin pohjalta toteutui mutkattomasti nopealla aikataululla.

Laatijoiden yhteistyö tulee jatkumaan tulevaisuudessa esitellyn palvelusuunnitelman parissa, kuten tässä työssä on aiemmin mainittu.

Maahanmuuttajanuorten tukeminen heidän vanhempiansa kautta on uusi lähestymistapa koulupudokkuuden vähentämiseksi, mutta uskomme sen olevan tehokas keino siitäkkin huolimatta, että kehitettyä palvelumallia ei ole vielä kokeiltu käytännössä eikä muita vastaavia palveluita ole tuotettu. Mitattavien tulosten puuttuessa luottamus palvelun vaikuttavuuteen perustuu tässä opinnäytteessä esiteltyyn teoretietoon sekä kehitystyön aikana saatuun palautteeseen.

LÄHTEET

Agafonova, J. 2012. Maahanmuuttajat suomalaisessa koulussa. Ongelmia ja sopeutumiseen liittyviä vaikeuksia. Tampere: Kasvatustieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto.

Ahokas, L. 2010. Maahanmuuttajien demokraattisen osallistumisen ja integroitumisen edistäminen. EPACE-teemajulkaisu. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Arvonen A., Katva L. & Nurminen A. 2010. Maahanmuuttajien oppimisvaikeuksien tunnistaminen. Juva: PS-kustannus

Aunio, P. Karvinen, O., Kyttälä, M. Sinkkonen, H. 2011. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erikoislehti. Maahanmuuttajalasten erityisluokkasiirrot – syynä todelliset oppimisvaikeudet vai heikko kielitaito? Niilo Mäki instituutti.
<http://bulletin.nmi.fi/article/maahanmuuttajalasten-erityisluokkasiirrot-syyna-todelliset-oppimisvaikeudet-vai-heikko-kielitaito/>. Viitattu 13.10.2016

Ekholm E. & Salmenkangas M. 2008. Puhumalla paras: ratkaisuja arjen etnisiin konflikteihin. Vaasa: Sisäasianministeriö

Erola, J. Hyvärinen, S. 2011. Perhetaustan vaikutus toisen polven maahanmuuttajien kouluttautumiseen Suomessa, Mahdollisuuksien tasa-arvo stressitestissä. Yhteiskuntapolitiikka 76. 5/2011

Elo, J. 2012. Varhaiskasvatuksen laatu vanhempien arvioimana Suomessa, Yhdysvalloissa ja Venäjällä. Kasvatustieteiden yksikkö. Tampere: Varhaiskasvatuksen koulu, Tampereen yliopisto

Haapasaari, O. Korhonen, E. 2013. Mikä perhe? Perhe eri kulttuureissa. Väestötietosarjan n:o 26. Helsinki: Väestöliitto

Immonen-Oikkonen P. & Leino A. 2010. Monikulttuurinen yhteistyö. Sastamala: Opetushallitus

Jalovaara, L. 2006. Kodin antaman tuen merkitys oppilaan tiedolliselle oppimiselle. Tampere: Kasvatustieteiden yksikkö, Opettajien lisäkoulutus, Tampereen yliopisto.

Jauhiainen, N. Luostarinen, S. 2004. Maahanmuuttajaoppilaan opettamisen rikkaus ja raskaus. Perusopetuksen 1.-6.- luokan luokanopettajien kokemuksia maahanmuuttajaoppilaiden opettamisesta yleisopetuksen luokassa. Jyväskylä: Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto

Kivirauma, J., Lehtinen, E., Rinne, R. 2009. Johdatus kasvatustieteisiin. 7.painos. Helsinki: WSOYpro

Koponen, T., Mäkelä, M., Parantainen, A. & Salonen, M. 2010. Mutkat suoriksi, nivelet notkeiksi - Maahanmuuttajanuorten VaSkooli -hankkeen loppujulkaisu.

Korhonen, V. & Puukari, S. 2013. Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Juva: PS-kustannus.

Kotouttamislaki HE 280/2004. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2004/20040280>. Viitattu 23.11.2016

Kotouttamislaki 280/2006. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060280>. Viitattu 23.11.2016

Kotouttamislaki 493/1999. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>. Viitattu 11.11.2016

Kuusela J., Etelälahti A., Hagman Å., Hievanen R., Karppinen K., Nissilä L., Rönneberg U. & Siniharju M. 2008. Maahanmuuttajaoppilaat ja koulutus. Opetushallitus. Helsinki: Edita Prima

Laitinen, K., Jukarainen, P. & Boberg, H. 2016. Maahanmuutto ja turvallisuus – arvioita nykytilasta ja ennusteita tulevaisuudelle. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 7/2016.

Liukkonen, S. 2010. Kulttuuri kodin ja koulun kohtaamisessa maahanmuuttajavanhempien kokemusten kautta tarkasteltuna. Jyväskylä: Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto.

Maahanmuuttajataustainen oppilas koulussani. Www- artikkeli. http://www.edu.fi/download/135629_maahanmuuttajataustainen_oppilas_koulussani_pitkanen.pdf. Viitattu 19.10.2016

Maahanmuuttovirasto 2016a. Turvapaikan hakeminen. http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen. Viitattu 20.10.2016

Maahanmuuttovirasto 2016b. http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/kiintiopakolaiset. Viitattu 20.10.2016

Mattila, M. 2014. Millainen koulutus kotouttaa Suomeen nuorena muuttavan? JATKE-työotteella vaikuttavuutta nuorten kotoutumisen tukeen. Humanistinen ammattikorkeakoulu, järjestö- ja nuorisotyö, ylempi AMK. Opinnäyte.

ME-Säätiö 2016. Maahanmuuttajanuorten Helsinki. <http://www.mesaatio.fi/case/nuorisotyon-pilotti/>. Viitattu 17.11.2016

Murillo Pitkänen, M. 2013. Maahanmuuttajavanhemmat ja koulu - Näkökulmia koulun ja maahanmuuttajakodin yhteistyöhön. Tampere: Kasvatustieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto.

Myrskylä, P. & Pyykkönen, T. 2014. Suomeen muuttaneiden naisten ja miesten työmarkkinatilanne, koulutus- ja poliittinen osallistuminen. Tilastokeskus.

Niilo Mäki -instituutti 2013. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden koulupolut - oppilaiden kokemuksia koulunkäynnin kannalta merkityksellisistä asioista. 3/2013

Nissilä, L. 2016 Turvapaikanhakijoiden ja muiden maahanmuuttajien oppimisen haasteet. Opetushallitus. http://www.oph.fi/download/176065_Nissila_Leena.pdf. Viitattu 13.10.2016

Opetushallitus. 2011a. Maahanmuuttajien koulutus Suomessa –Tilannekatsaus. Raportit ja selvitykset 2011:3
http://www.oph.fi/download/131381_Maahanmuuttajien_koulutus_Suomessa_tilannekatsaus.pdf . Viitattu 24.9.2016

Opetushallitus, 2011b. Monikulttuurinen ohjaus. Helsinki: Opetushallitus

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016. Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi, kipupisteet ja toimenpide esitykset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:1

Opetushallitus 2011. Maahanmuuttajien koulutus Suomessa –tilannekatsaus. http://www.oph.fi/download/131381_Maahanmuuttajien_koulutus_Suomessa_tilannekatsaus.pdf. Viitattu 23.10.2016

Opetushallitus 2015. Kuukauden tilasto: Ulkomaiset hakijat korkeakoulujen yhteis- haussa. Www-artikkeli.
http://www.oph.fi/tietopalvelut/tilastotiedot/103/0/kuukauden_tilasto_ulkomaiset_hakijat_suosivat_ammattikorkeakouluja. Viitattu 23.9.2016

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016. Kehittämissuunnitelma.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm01.pdf>. Viitattu 23.9.2016

Peltonen, M. & Ruohotie, P. 1992. Oppimismotivaatio. Teoriaa, tutkimuksia ja esimerkkejä oppimishalukkuudesta. Aavaranta-sarja n:o 29. Keuruu: Otava.

Pitkänen, P. 2006. Etninen ja kulttuurinen monimuotoisuus viranomaisyössä. Helsinki: Edita.

Pollari J. & Koppinen M. 2000. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. Jyväskylä: PS-kustannus

Poskela J., Kutinlahti P., Hanhike T., Martikainen M. & Urjankangas H. 2015. Kokeileva kehittäminen. Työ- ja elinkeinoministeriön raportti 67/2015.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74944/TEMrap_67_2015_w eb.pdf?sequence=1. Viitattu 23.11.2016

Päivärinta M. & Nissilä L. 2010. Perusopetukseen valmistava opetus - opetussuunnitelmatyöstä käytäntöön. Helsinki: Opetushallitus

Soilamo A. 2006. Maahanmuuttajaoppilaan osallisuus koulukiusaamisessa. Turku: Turun Yliopisto

Suomen perustuslaki 1999/731. Perusoikeudet.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. Viitattu 3.10.2016

Säävälä M. 2011. Perheet muuttoliikkeessä: perustietoa maahan muuttaneiden kohtaamiseen. Helsinki: Väestöliitto

Säävälä, M. 2012. Koti, koulu ja maahan muuttaneiden lapset. Oppilashuolto ja vanhemmat hyvinvointia turvaamassa. Väestöntutkimuslaitos E43/ 2012. Väestöliitto

Utti-Lankinen, K 2011. Ratkaiseeko raha?. Tulospalkkiojärjestelmään ja työympäristöön liittyvien kokemusten yhteys esimiesten työtyytyväisyyteen ja työmotivaatioon. Helsinki: Käyttäytymistieteiden laitos. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>. Viitattu 24.9.2016

Valtiokonttori 2006. Pieni kirja minusta.
<http://www.valtiokonttori.fi/download/noname/%7BC4519DDE-D6E3-4699-8595-84EDB0AC7067%7D/69541>. Viitattu 6.11.2016

Väestöliitto 2016. Koulun ja kodin yhteistyö on tärkeää maahanmuuttajalle.
<http://www.vaestoliitto.fi/?x27375=1499332>. Viitattu 13.10.2016

HAASTATTELUT

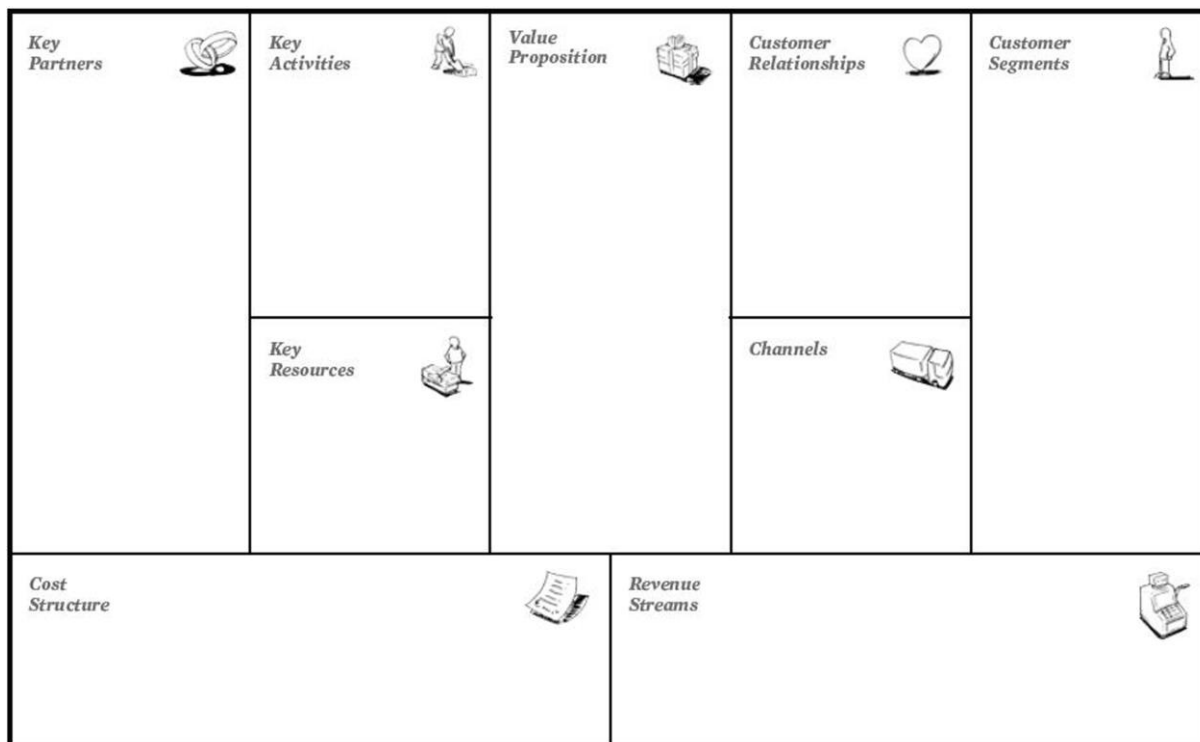
Abdel-Rahman, B. 2016. Kahden maahanmuuttajalapsen äiti. Haastattelu 2.9.2016

Ihatsu, H. 2016. Sosiaalityöntekijä. Espoon lastensuojelu. Haastattelu: 2.9.2016

Kalavainen, S. 2016. Organisaatiokonsultti. Haastattelu 4.9.2016

LIITTEET

Liite1:

Liite 2:

